ДААРТА—ШУПТУ КОММУНИСТИГ СУББОТНИКЧЕ!

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

1971 чыл АПРЕЛЬ 16 ПЯТНИЦА № 94 (8554)

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

ӨРТЭЭ 2 КӨП.

„Бистер субботниктерни ажыглаар, оларны хөгжүдер, нептередир, экижидер чаңчыл кылып алыр дээш чыл-чылы-биле болгаш он-он чылдарда ажылдаар апаар бис. Бистер коммунистиг күш-ажылдың тиилелгезинге чеде бээр бис!"

В. И. Ленин.

ЛЕНИНЧИ ЧААГАЙ ЧАҢЧЫЛДАР

Коммунистиг субботниктер! В. И. Ленин «Улуг эгелээшкин» деп адааны коммунистиг субботниктерни үүле экономиканы кодүрериге эвес, харын коммунистиг ниитилелдиң кижилерни хевирлеп, чаа бүдүрүлге харылзааларын тургузарынга чугула үүл кылдыр санаан. Совет эрге-чагырганың баштайгы чылдарында эгелээн бо чаагай шимчээшкин чылдан чылче көгжүп, массаның коммунистиг медерелдиг күш-ажылынып ёзулуг улусчу байырлалы апарган.

Даарта, апрель 17-де коммунистиг субботникти бүгү чуртка дег, бистиң республиканың хоорайларынга, суурларынга, чурттакчылыг бүгү черлеринге база эрттирер. Бүдүрүлгелерниң, тудугларның, транспорт черлериниң, колхозтарның, совхозтарның ажыл-ишчилери, студентилер болгаш школачылар ол хүнүң бедик бүдүрүкчүлүг күш-ажылдың хүнү кылдыр демдеглээр. Ынчангаш ам болур субботниктиң киржикчилери СЭКП-ниң XXIV съезидизиниң шиитпирлерни күүседип, тоску беш чыл планың хуусаа бетинде күүседиринге төлептиг салыышкының кирер, а ол хүн ажылдаан акша-хөрөңги база-ла беш чылдың фондузунга кирер.

Республиканың хоорайларының, суурларының ажыл-ишчилери аңаа бүгү талалыг белеткенген. Оларның чамдыктары бүдүрүлгеге, тудугларга ажылдаар, өскелери чаагайжыдылага киржир, школаларга оттулар ыяш белеткээр, оруктарны болгаш көвүрүглерни кылыр, өске-даа ажылдарга киржир.

Кызыл хоорайга субботникче 13 муң ажыг кижи үнер. Бүдүрүлгелерниң, тудуг черлериниң ажыл-ишчилери субботник хүнүнде 30 муң 330 рубльдиң продукциязын немей бүдүрер. Ол рубльди беш чылдың фондузунче шилчидер. Үүгле тудуг организацияларынга безин 1300 кижи ажылдаар. Олар тудуг объектилери ажыглалга кирериге белеткээр. Туестус коллективтер, школалар чаагайжыдылга болгаш ногаанчыдылга ажылынга киржир. Коммунал ажыл-агый черниң ажылдакчылары субботниктиң түңнелинде 812 рубльди беш чылдың фондузунче шилчидер деп шиитпирлээн.

Бедик көдүрүүшкүнүг коммунистиг субботник республиканың бүгү булуңнарынга эртер. Пландан дашкаар продукцияларны бүдүрер, төрээн хоорайларын, суурларын чаагайжыдарынга болгаш ногаанчыдарынга ажылчы чон үлүүн киирер.

Бо чылгы апрель субботниги партияның XXIV съезидизиниң соон дарый, массаның патриоттуг, бедик көдүрүүшкүнүнүң үеинде, Советтерге соңгулдага үткуштур эртер. Чурттакчылыг черлерни чаагайжыдар, чоннуң коммунал хандырылгазын эжиндер талазы-биле ажылдарны калбарыгын СЭКП-ниң XXIV съезидизиниң Директиваларында айыткан. Ынчангаш хоорайларны, суурларны, чурттакчылыг черлерни чаагайжыдары болгаш ногаанчыдары хүнүүң кол айтырыгларының биразаы.

Бо ажыл бистиң республикада эгээн эжижээн. Ону чедип алырынга шалыпчы айлар улуг ужур-дузалыг болган. Эрткен чылын эрттиргеи шалыпчы ай үеинде республикага 52 муң дее ыышты, 22 муң дее чадаң ыышты, 460 муң дее чечек рассадазын олурткан. Өвүр районуң Торгалыг көдээ Совединиң чурттакчылары, «Тыва кобальт» комбинаттың комсомолчулары, Барыын-Хемчиктө «Большевик» колхозтуң ажыл-ишчилери ол ажылга идепкейлиг киришкен.

Чаагайжыдылга — бүгү-ниитиниң шалыпчы херээ. Бии-Хем, Өвүр, Улуг-Хем, Эрзин, Тожу райкүүскомнары районнарның девискээрин ногаанчыдарының беш чыл планын тургускан.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели «Ыяштар болгаш садтар өстүрериниң шалыпчы айларын эрттирер дугайында» доктаалды чоокта чаа хүлээп алган. Шалыпчы айларны 1971 чылдың апрель 17-ден май 17-ге чедир болгаш сентябрь 15-тен октябрь 15-ке чедир эрттирерни шиитпирлээн. Шалыпчы айларны оператиниг удуртур болгаш түңнелдерин үндүрер дээш республика штабын тургускан.

Райкүүскомнарның, хоркүүскомнарның шалыпчы айларны эрттирер талазы-биле комиссиялары ажылдап турар. Олар бүгү ажылды план ёзугаар организастаар, коллективтерге бергеи онаалгаларының күүселдезин чедип алыр хүлээлгелиг. Чаагайжыдылга болгаш ногаанчыдылгаже кудумчу комитеттерин, бойдус камгалалының район салбырларын болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларын хаара тудары чугула.

Коммунистиг субботниктиң соон дарый чурттакчылыг бүгү черлерге чаагайжыдылга ажылы уламчылаар. Бо чугула ажыл-херекти калбак фронт-биле чорудуп, организастаарын Советтер, тус-тус коллективтерниң удуртукчулары, партия организациялары холга алыр ужуруг.

Чамдык районнарда ногаанчыдылгаже, тарыг олурткан ыяштар камгалалыынче чогуур кичээнгей салдыымайн келгенин чугаалаар херек. Тес-Хем, Эрзин, Бай-Тайга районнарның чамдык чурттакчылыг черлериндe олурткан ыяштар кургап каар, оларны мал-маган чиг, үргедеп каар чоруктар хөй. Чөөн-Хемчик районда чурттакчылыг черлерни ногаанчыдар ажыл сөөлгү чылдарда кошкаан. 1969 болгаш 1970 чылдарда бо ажылды удуртур комиссия безин районга тургуетунмаан. Мындыг четпестерни катаптап болбас.

Моон-биле чергелештир чурттакчылыг черлериң санитар байдалын эжиждери хүнүүң бир чугула айтырыы боон турар. Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң шиитпирин ёзугаар бо чылдың апрель 1-ден май 1-ге чедир хоорайларның, чурттакчылыг черлериң санитар арыглаашкынының шалыпчы айы уламчылап турар. Чамдык ажылдар чоруттунза-даа чурттакчылыг черлериң санитар арыглаашкыны ам-даа чогуур деңнелге четпес. Республикада 316 кудуктуң байдалы санитария негелдезиниң деңнелинде эвес болганын хүн бүрүүн санитар хынаалдазы илереткен. Чедир кылдынмаан өске-даа ажылдарже кичээнгейни күштездирери эргежок чугула.

ХООРАЙЛАРЫБЫСТЫ БОЛГАШ СУУРЛАРЫБЫСТЫ КААС-ШИНИК БОЛДУРУП, ЧААГАЙЖЫДЫП НОГААНЧЫДААЛ! ЧАА-ЧАА САДТАРНЫ, ПАРКТАРНЫ, АЛЛЕЯЛАРНЫ ӨСТҮРЕРИНГЕ ИДЕПКЕЙЛИГ КИРЖИЛИҢЕР! ШУПТУ КОММУНИСТИГ СУББОТНИКЧЕ!

БҮГҮ ЧОННУҢ КҮЗЕЛИ

Даарта болур Коммунистиг субботникти Тываның ажылчы чоннары кайы хире белеткелдиг ужуражып турарының дугайында Коммунистиг субботниктиң республика штабының начальниги СЭКП обкомунуң бюро кежигүнү Т. Ч. Норбу-биле бистиң корреспондентивистиң беседазын мооң адаанда парладывыс.

— Бо патриоттуг эгелекчи соруктуң дугайында баштай каш сөс чугаалап каайн. 1971 чылдың январьда СЭКП-ниң XXIV съездизин чедишкиниг уткууру-биле белеткенин турган, Москваның Ленинчи комсомол аттыг автозаводунуң коллективи апрель 17-де Коммунистиг субботник эрттирип, ол хүн ажылдаан акшазын тоску беш чылдың фондузунга салыр деп шиитпирин хүлээп алган болгай. Ону Москваның, ооң соонда чурттуң өске-даа хоорайларының болгаш суурларының ажыл-ишчилери изин-биле деткип, боттарының коллективтеринге ол хүн коммунистиг субботниктерни эрттиреринге база шиитпирлээн.

Бистиң республиканың үлетпүр бүдүрүлгелери, колхозтары, совхозтары ол эгелекчи соруктуг база түүлдүгзүүнүн деткээннер. Кызылдың электростанциязы, нефтебаазазы, хлеб заводу, «Тыва дагдугу» комбинаттың, «Улуг-Хая» совхозтуң коллективтери бо талазы-биле боттуг хүлээлгелерни алган.

Ажылчы чоннарның ол патриоттуг соруун СЭКП Төп Комитеди улуу-биле үнелеп көргеш, 1971 чылдың апрель 17-де бүгү чуртка коммунистиг субботникти эрттирер дугайында шиитпирин хүлээп алган. Ону организастыг, бедик деңнелге чорудар соруга-биле чер-черге тускай штабтарны тургускан.

— Коммунистиг субботникти эрттирери-биле бистиң республиканың ажыл-ишчилери кандыг янзы белеткел ажылдарын чоруткан ирги?

— Бо харысалгалыг хемчеглерни амыдыралга дээштирер, аңы эрттирер дээш, партия, совет органнары, профэвилел болгаш комсомол организациялары, хоорайның болгаш районнарның Коммунистиг субботник штабтары улуг организакчы ажылды чоруткан. Субботник хүнүнде коллектив бүрүү херек кылыпда чорудар ажылдарның хевирлерин, хемчээлин тодарадып, ооң өртек-үнезин санаап, ниити хуралдарга ол дугайын шиитпирлеп алган.

Чижээлээрге, Каа-Хемниң хөмүр-даш разрези апрельдиң 17-де коммунистиг субботникке кижи артпайн киришкеш, ол хүн курлавырлап алган кывар-чаар үүлдер болгаш электроэнергия-биле ажылдаап, 600 тонна хөмүр-дашты казып тыпкаш, хереглекчиге бээр, а тыпкан ажыын—бир хүннүң ажыл толеврин тоску беш чылдың фондузунга салыр деп, коллективтиң хуралынга дугуруушкан.

Кызылдың даараныр комбинадындан субботникке 227 кижи шупту ажылдаар. Бо бүдүрүлге эзлчеглиг ажылдап турза-даа, ол хүнге таварышпаан-даа эзлчег субботникке дөмей-ле киржир.

«Тыва септелге-тудуг» трезиниң хоорай эргелеп ол хүн 5 муң рубль түүнүг янзы-бүрү септелге болгаш тудуг ажылдарын күүседир.

Республиканың колхозтар болгаш совхозтарының механизаторлары колдуунда шык базырылгаазынга ажылдаарлар. Ынчаарга «УТКА 25 чылы» совхозтуң механизаторлары камнап алган кывар-чаар материалдарын ол хүн ажыглаар.

Ажыы-биле чугаалаарга, хөй-ниитиниң ажылында ажылдап турар кижи бүрүзү, оске-даа ажыл кылын шыдаптар кижилер шупту даарга кандыг-бир ажылга киришкен турарынга бүзүреп турар бис.

— Бүдүрүлгеден дашкаар ажылдыг, чижээлээрге, албан черлериниң ажылдакчыларының субботникке киржилгезинин хевири кандыг болурул?

— Ындыг ажылдакчылардың хөй кезии база-ла бүдүрүлге, тудуг, септелге дээп ышкаш, кылганын барымдаалап төлөөр ажылга киржири көрдүлген. Чижээлээрге, Кызылдың садыг организацияларының чамдык коллективтери, башкы институдунуң, политехникумнуң болгаш өскедаа черлериниң коллективтери «Кызыл үлетпүр-тудуг» эргелелиниң объектилериге барып, нарын эвес тудуг ажылдарын кылыр. Телевидение болгаш радио комитединиң коллективи Радио бажыңының тудуунга, парлалга ажылдакчылары № 48 тудуг эргелелиниң тудугларынга болгаш стадионну эде кылырынга киржир.

— Бүгү улустуң бо субботникке школачылар киржир бе?

—Кызыл хоорайның болгаш районнарның хөй-хөй школалары коммунистиг субботникке киржирин база күүсөөннер. Ону штаб чүүлдүгзүүнүн көргеп. Элээди өөреникчилер кичээлдеп дооскаш ийикше азы ийиги эзлчегниң өөреникчилери кичээл эгелегиже чедир боттарының кылын шыдаар ажылдарын кылыр деп белеткенин турар.

— Апрель 17-де уруглар аслилери, садиктери кандыг янзы ажылдаарыл?

— Уруглар албан черлери ол үүнде чоннуң чаш-төлүн чогуур ойүнде хүлээп ап, долу хүн иштинде ажылдаар.

— Субботникке белеткел үеинде агитасмассалыг ажылдарның дугайында каш сөстен чугаалап бээриңерни диледим.

— Коммунистиг субботник дээрге бүгү ажылчы чоннуң күүелди болгай. Мурнуку чылдарда болуп эткен ындыг субботник, воскресниктер аажок бедик көдүрүүшкүн-биле эртип турганын билир болгай бис. Ол хүн эки турының сорук кирген ажылынче коллективтер чыскаалдыг, плакат, туктарын туткан, мөөрлүг кээп турган.

Бо субботниктиң будуузүнде хөй-хөй бүдүрүлге черлеринде, колхоз, совхоз төптеринде коллективтиң кежигүнү чаңгыс-даа кижи артпайн, коммунистиг субботникке шалыпчы бүдүрүлгелиг ажылбиле киржиринче ханы уткалыг дозуңнар, плакаттар кыйырын турар. Кызылдың алгы заводундан, аэропорттан, № 3 АТБ-ден ошу чижек кылдыр керүп болур. Пропаганданың массалыг хевирлери республиканың ажыл-ишчилерин база олче үргүлчү кыйырып келген. Найысылалывыстың кудумчуларында аскылаан кеску, чараш кыйгырыглар субботникче база чалап турар.

Районнарның штабтарының илеткелин ёзугаар ап көөрге, субботникке белеткел болдуунда доозулган.

Моон ап көөрге, бистиң республикавыстың ажыл-ишчилери СЭКП-ниң XXIV съездизиниң тоску беш чылда салган өндүр улуг программазын чедишкиниг күүседир дээш, аңаа чугула салымышкынын кирер, апрель 17-ниң коммунистиг субботник хүнү—бедик көдүрүүшкүннүг күш-ажылдың байыры кылдыр эртер.

Найысылалдан 13 муң ажыг кижи ажылдаар

Бүгү-звилелдиң коммунистиг субботнигинге найысылал Кызылывыстың ажылчы чоннары эң хынамчалыг белеткенген. Тус-тус будүрүлгелеринк, тудуг, транспорт болгаш албан организация черлериниң коллективтеринден чеже кижиниң субботникке киржири база чүү кылыры баш удур тодараттынган. Бүдүрүлге коллективтериниң ажылчыннары шуптузу даарта боттарының ажылдап турар участоктарынга ажылдаарлар.

Ниитизи-биле Кызылдан 13 муң ажыг кижи субботникке киржир. Ол кижилер эртенгиниң 9 шаактан эгелээш, кежээкининг 6 шаака чедир ажылдааш, 30 муң ажыг рубльдиң янзы-бүрү ажылдарын бүдүрер деп шиитпирлээннер. Ол түң беш чылдың фондузунга кирер.

Хоорайның албан организация черлериниң ажылдакчылары ол хүн чүүү-биле үлетпүр, тудуг организацияларынга ажылдаарлар. Оларның ажылдаар черлери, кылыр ажылдары база-ла тодараттынган. Тодаргайлаарга, тудуг организацияларынга 1300, будүрүлге черлеринге 860 албан-хаакчылар ажылдаар.

Чамдык коллективтерниң ажылдаар черлерин чугаалаарга мындыг: телевидение болгаш радиодамчыдылга комитединиң коллективиндеп 150 кижи туттунуп турар радио бажыңынга, химиктиг аштал-га черниң комбинадынга ажылдаар.

(БИСТИҢ КОРР.).

Массалыг болур

Коммунистиг субботникке Бии-Хем районнуң ажылчы чоннары идепкейлиг белеткенин турар. Субботник эрттирер штаб бо айтырыгның талазы-биле будүрүлге, ажылагый болгаш албан, организация черлериниң удуртукчуларын база партия организацияларының секретарьларын ийи удаа чыгган.

Районнуң ажыл-ишчилери тараа шеддериндe эткен чылдың савадын бүрүү-биле сөөртүп алыр деп шиитпирлээннер. Ынчангаш Тараа хоорайның чурттакчыларының хей кезии саваң сөөртүр, сараатаар болгаш пресстээр ажылдарга киржир.

«Өөк» совхозтуң ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары ол хүнде ыыр ажылдарын база-ла тодарадып алган. Чижээлээрге, " совхоз төвү Аржаан суур-биле Тарлаг суурга чедир орукту септеп, чаартыр деп планнаанар. Ол аразы оң километр ажа бээр—чоок эвес чер. Ында кылыр ажылдар хей. Часы, чайгы үеде малгашталы бээр черлерге сай төп, чалдап кылырын шиитпирлээн.

М. МОЛЛЕРОВ.

Таңды районнуң «Межегей» совхозунуң дээре хойжуларының биразаы, коммунист Оюн Даваа. Эрткен ленинчи юбилейлиг чылда 100 хойга онааштыр 120 хураган алган, аныяк малчынның кададында 690 хой мөнди кыш ашкан, а амгы үеде ооллаан 200 ажыг хойнуң чаш төлүн бүрүн камгалап алган.

ЧУРУКТА: «Межегей» совхозтуң аныяк малчыны ОЮН ДАВАА.

А. ИРГИТТИҢ фотозу.

Төп соңгулда комиссиязының хуралы

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле төп соңгулда комиссиязының хуралы дүүн Кызылга боор эрткен. Төп соңгулда комиссиязының кежигүннери, районнарның болгаш Кызыл хоорайның соңгулда комиссияларының даргалары болгаш секретарьлары аңаа киришкен.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле төп соңгулда комиссиязының даргазы К. С. Шойгу «Соңгулдалар бистиң чуртувуста чугула политиктиг кампания» деп илеткелди кылган.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң ушку чыыжының соңгулдазының талазы-биле соңгулда документилериниң майыктарын доктаадыр дугайында Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң оргинструктор килдизинин эргелекчизи К. Е. Кошкаровтуң илеткелин дыңнаан. «Соңгулда документилериниң майыктарын, соңгулда харжактарының болгаш таңмаларының хевирлерин доктаадыр дугайында» доктаалды хүлээп алган.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле төп соңгулда комиссиязының ажыл планын болгаш төп соңгулда комиссиязының турар черин бадылаан.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле бүгү соңгулда округтарының соңгулда комиссияларынга Чагааны хуралдың киржикчилери хүлээп алган.

ДЕПШИДИЛГЕ

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге соңгулдаларга белеткел Улуг-Хем районнуң Ак-Туруг көдээ Совединге политиктиг бедик көдүрүүшкүнүг байдалда чоруттунуп турар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле Ак-Туругвуң № 117 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязынга депшидилге доозулган. Комиссияның составынга 9 кижи депшиттиргеи. Оларның аразында «УТКА 25 чылы» совхозтуң Ак-Туруг салбырының зоотехниги, хоочун коммунист В. Ч. Шактар, Ак-Туруг ортумак школаның башкызы Ш. Кызыл-оол, ыяш ажыл-агый участогунуң ажылчыны С. Биче-оол, механизатор А. Куңгаа болгаш өске-даа мурнакчы ооллар, кыстар бар.

Амгы үеде район Совединиң болгаш Ак-Туруг көдээ Советтиң талазы-биле округтарның округ соңгулда комиссияларынга депшидилге эгелээн.

С. СОТНАМ.

СЭКП-НИҢ XXIV СЪЕЗДИЗИНИҢ ШИИТПИРЛЕРИН АМЫДЫРАЛГА БОТТАНДЫРАР

Москваның партия активиниң хуралы

Партия болгаш совет улус эзлчеглиг беш чылда политиктиг шугумну болгаш ажылдың боттуг программазын тодараткан СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин бүгү-ниити изин-биле үүлдүгаунун турар. Съездиниң шиитпирлери чаа-чаа күш-ажылчы шылгаралдарже коммунистерни, бүгү совет кижилерни сорук кирип турар.

Апрель 14-те Кремльдиң Съездилер ордузунга найысылалдың коммунистериниң 900 чүс муң кижилиг отрядынын төлөөлекчилери партияның айыткан сорулгаларын амыдыралга боттандырар дээш бедик харысалганы бодаар сеткил-сагыжы, наиг чүткүлү-биле партия активиниң хуралынга келген.

СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, СЭКП Москва хоркомунуң бирги секретары эш В. В. Гришин «СЭКП-ниң XXIV съездизиниң түңнелдериниң болгаш Москва хоорайның партия организациязының сорулгаларының дугайында» илеткелди кылган.

СЭКП-ниң XXIV съездээн бистиң чуртувустуң, делегейниң коммунистиг шимчээшкинивиң төөгүзүнге чайынаанчак, кайгамчыктыг арыынарның биразаы болуп кирер дээрзин ол чугаалаан. Съезд эткен беш чылда партияның кылган аажок улуг ажылының түңнелдерин үндүрген, дараазында чылдарда политиктиг шугумну болгаш практиктиг программаны ажылдап кылган, коммунистиг тургузуушкунунуң харысалгалыг чаа үе-чадазының эгелээнин демдеглээн.

Илеткелчи хоорайның партия организациязының сорулгаларынга тодаргай доктааган. Беш чыл дургузунда Москвага үлетпүр будүрүлгениң хемчээли 30 хуудан эвээш эвес улгадыр ужурлуг. Ынчаарга будүрүлгениң бүгү немелде өзүлдезин күш-ажылдың будүрүкчүлүүн бедиринин күселиг-биле чедип алырын айыткан.

Ажылчы чоннарның чаагай байдалын улам ыңай көдүрериниң сорулгаларын чедишкиниг шиитпирлээри бо талазы-биле найысылалдың партия, совет болгаш ажыл-агый организацияларының ажылын эжиждери, бисте бар бүгү курлавырларны болгаш аргаларны эң долу ажыглаарын негеп турар.

Партияның съездизинге Леонид Ильич Брежнев Москваның дугайын ада ёзу-биле, чылыы-биле чугаалаан болгай. Бистиң Төрээн чуртувустуң найысылалы, үлетпүрүнүң, культураның болгаш эртемниң улуг төвү, бистиң социалистиг улуг күүневистиң чүлдү-чүрээ болур Москва бүгү совет кижилерге эргим үелиг деп, ол чугаалаан. Москвага чуртталга тудуунуң, чаагайжыдылганың, транспорт системазын сайыраңгайжыдарының талазы-биле-ле улуг ажылдарны моон соңгаар-даа чорудар. Москвады үлегерлиг коммунистиг хоорай болдурары—бүгү совет улустуң алдарлыг херээ-дир. Найысылалдың партия активиниң өөмүнээзиндеп СЭКП Москва хоркомунуң бирги секретары Москва дугайында кичээнгейи болгаш сагыш салыышкыны дээш партияның Төп Комитединге болгаш Совет чазакка, эш Л. И. Брежневке чуректиң ханызындан оорун четтириишкиниг илергейлеп, хоорайның партия организациязы, найысылалдың бүгү ажылчы чоннары Москва ылап-ла үлегерлиг коммунистиг хоорай болу берген турзун дээш күштерин болгаш энергиязын харамнанмас дээрзин бүзүреткен.

Тоску беш чылда Москвага тудуг-монтаж ажылдарының хемчээли эткен беш чылдыыбиле деңнээрге, будун чартык катап ажыг көвүдээр болгаш 15 миллиард рубль болур.

Ооң дараазында эш В. В. Гришин будүрүлгениң ажыктыын бедидер, улус ажылагыйын эргелеп башкарарын эжиждер талазы-биле, улус өөредилгезинин, кижини чаартып кижилериниң, кадрларбиле ажылдың талазы-биле найысылалдың партия организацияларының сорулгаларынга доктааган. Кижи бүрүзү бодунуң хууда күш-ажылының программазын чаа беш чылдың даалгаларындан көрүп, эң улуг дээн энергияны болгаш инициативаны илергейлеп, ону күүседиринге бодунуң төлептиг салыышкының кирген турар төлээде, партияның XXIV съездизиниң шиитпирлерин ам калбаа-биле таныштырыр, пропагандалаары партия организация бүрүзүнүң соңгаардаттынмас болгаш эң чугула ажыл-херээ болур деп, ол демдеглээн.

Хуралга сөвал берген СЭКП Ленинград райкомунуң бирги секретары Ю. П. Репников, «Кадыыр болгаш Маска» заводтуң кан эзилдирикчизи В. В. Ключев болгаш өскелердаа СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин чаңгыс эп-сеткилдиг үүлдүгзүүнүн турарын илергейлээн. Партияның айыткан планнарын амыдыралга херек кылында боттандырарының айтырыгларын боттуг, ажыл-ишчи ёзу-биле чугаалажып көргеи.

Актив хуралы резолюцияны хүлээп алган. СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин ийи-биле, бүрүн болгаш долузу-биле үүлдүгзүүнүп, чайгылыш чокка удуртулга болдуруп, күүседири-биле хүлээп ап турар деп, ол резолюцияда демдеглээн.

Москва хоорайның партия организациязы коммунизм дээш демиселчилериниң бирги одуругларынга кезээде чоруп келген. СЭКП-ниң дайынчы отряды, ооң Төп Комитединиң шынчы болгаш идегелдиг челенгижи боон кезээде чоруп келген болгаш чоруурдаа апаар. Найысылалдың бүгү ажылчы чоннары Москваны бистиң улуг үевиске төлептиг, үлегерлиг, коммунистиг хоорай болдурар деп, партияның салган сорулгазын күүседири-биле бүгү чүвени кылыр дээрзин ында айыткан.

Хуралдың киржикчилери СЭКП Төп Комитединге байырлыг чагааны улуг көдүрүүшкүн-биле хүлээп алган.

(СЭТА).

Луноходтуң нарын шимчээшкини

Ыраккы космос харылзаазының төвү. (СЭТА). «Луноход-1» эгээн каш хонук бурунгаар бодунуң оруунга таварышкан чаа солун кратерни шинчилээрин үргүлчүлевишаан. Кратериң иштинде чаптылган черниң дыка нарын, дески эвес, бичии болгаш улуг даштар-биле шыптынган байдалы автоматтыг аппараттың шимчээринге кара чаңгыс шаптыктаашкын ол эвес болган. Кратериң иштиги талазында кадыр ийлериниң довураа дыка хоюг болганындан боду чоруур аппараттың дугуйларының чаңгыс черге халас долганырының коэффициентизи 80—90 хуу чедип турган. Ынчалаа-даа луноходтуң башкарыкчылары уран мергежилин база катап көргүскеш, автоматтыг аппаратты кратериң иштинден үндүрүп алган.

Кратериң иштинге хөрүүнүң химиктиг составын болгаш физика-механиктиг шыпарын шинчилээн, долгандыр турар девискээрниң ниити хевирин чурукка тырттырган. Луноход шинчилеп ажылын үргүлчүлевишаан.

ЧЕР АЖЫЛЫНЫҢ КУЛЬТУРАЗЫН БЕДИДЕР

«Беш чыл дургузунда чуртка тараанын ниити чыылдазын чыл санында-ла ортумаа-биле 195 миллион тоннадан эвээш эвес санга чедирерин хандырар. Чаа беш чылда тараа бүдүрерин өстүрери көдээ ажыл-агыйны хөгжүдүрүнүң кол айтырыы болуп артын турарын барымдаалааш, колхоз болгаш совхоз бүрүзүнге тараа культураларының дүжүттүүн дыка бедидер» деп, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң чаа тоску беш чыл планының талазы-биле Директиваларында бижээн.

Мону чедип алырда, чер ажылының культуразын бедидер херек. Манаа хөрзүнүн үүш-дүжүткүрүн бедидер, бүдүрүлгениң мурнакчы технологизын нептередири, минералдыг болгаш органиктиг чемишчидилгелерни үреткүнелдиг кылдыр ажыглаары, черни калбаа-биле мелиорастаары, хөрзүннүң хаттан, сугдан үрелиринге удур хемчеглерни чорудары, үрезин ажылын экижидери болгаш өске-даа үүлдер хамааржыр.

Бо чугула хемчеглерни Чөөн-Хемчик районуң колхозтарында болгаш совхозтарында канчаар чорудуп турарын ап көрзелиңер. Партияның XXIII съездизиниң болгаш СЭКП ТК-ның оон соондагы Пленумнарының көдээ ажыл-агый талазы-биле салган улуг сорулгаларын амыдыралга боттандырары дээш шудургу демисешпишаан, районуң көдээ ажыл-ишчилери сески беш чылда багай эвес көргүзүүлерни чедип алган.

Эрткен беш чылда районга тараанын ниити чыылдазы чылда ортумаа-биле 17 муң ажыг тонна четкен, күрүнеге тараа садарыын беш чыл планы 113 хуу күүсеттинген. «Сүт-Хөл» совхозтуң тараажылары черниң үүш-дүжүткүрүн бедидип, суттаттыг черлерни чөп ажыглап, хөрзүнүү чемишчидип тургаш, гектар черден алыр дүжүттү дыка бедиткен. Оон түүнелинде совхоз күрүнеге тараа садарының планын 4 катап ажыр күүсеткен.

Ол ажыл-агый малдың баш санын өстүрериниң болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниң база күрүнеге садарының планнарын бүгү көргүзүүлер талазы-биле беш чыл дургузунда ажыр күүсеткени дээш, Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени-биле шаңнаткан.

Чер ажылының культуразын бедидип, черни камныг, чөп ажыглап, үүш-дүжүткүрүн бедидип, тарылга эзлчештирилгезин шын чорудуп, чыл бүрүде тараа культураларының бедик дүжүдүн чедип ап турар мурнакчы ажыл-агый болза, Ленин аттыг колхоз болур. Ол гектардан 12 центнер дүжүттү ап, районуң өске ажыл-агыйларының мурнунда чоруп турар. Ол ышкаш «Сүт-Хөл» совхоз болгаш «Октябрь 30 чылы» колхоз чер ажылының культуразын бедидип, гектар черден 10,3—11,6 центнер дүжүттү ап турар.

Тараанын бедик дүжүдүн өстүрүп ап турар мурнакчы кижилер бистиң ажыл-агыйларывыста улам-на көвүдеп турар. Чижээ, «Сүт-Хөл» совхозтуң суттатчызы Ховалыг Тас-оол 50 га шөлдүң бир гектарындан-на 21,5 центнер, «Чыраа-Бажы» совхозтуң суттатчызы Ооржак Содунам 40 га черниң гектарындан кукурузаның 300 центнер ногаан массазын, «Октябрь 30 чылы» колхозтуң суттатчылары Кара-Сал Такпан-оол биле Куулар Чимир-оол олар 124 га шөлдүң бир гектарындан-на 15 центнер дүжүттү чедип алган. Чер ажылының культуразын бедидер болза, гектар чер кайы хире хей эгидишкинни берип болурул дээрзин бо мурнакчыларның дуржулгазы көргүзүп турар-дыр. Ынчалзажок мурнакчыларның үчелиг дуржулгазын нептеретпейн, ону калбаа-биле ажыглавайн, турары харааданчыг.

Чер ажылының культуразын бедидер талазы-биле бистиң районуң колхозтарында болгаш совхозтарында чамдык ажылдар кылдынза-даа, чедир кылдынмаан үүлдер, ажыглаттынмаан курлавырлар амдаа хөй. Ол үүлдерге тодаргай доктааза чогуур. Ол дээрге чер ажылының агротехниктиг чурумнарын хажыдып, тарылга эзлчештирилгезин долузу-биле шиңгээдип албайн, эки шынарлыг, райончуткан үрезиннер-биле хандыртынмайн турарывыс болур.

Хөрзүнү белеткеп турар үеде, оон шынарынче шоолуг кичээнгей салбайн, черни кыдыра аңдарар, ооргалап кааптар азы дилиндектиң ужунга чедир аңдарбас чоруктар бар. Оон түүнелинде аңдарган черден бок үүштер үүп турар.

1970 чылда районуң ажыл-агыйлары 29,700 ажыг гектар черге тараа культураларын чаштырган. Ынчаарга аңаа чаштырган үрезиниң үүгле 50 хуузу бирги болгаш ийиги классты, а артканы стандарт чок үрезиннер болган. Ындыг болганда черден чаагай дүжүттү алырыга ынанып болур бе ынчаш?

Ажыл-агыйлар сорттуг үрезиннерни чыл бүрүде эвээш-бичелеп тыптынып ап туражок, ону көвүдедир сорулга-биле үрезин участоктарын шын шилип албайн, ол үрезиннерни суттаттыг черлерге эвээшти чажып турар. Эрткен чылдагы сорттар хыналдазындан ап көөрге, чашкан үрезиниң үүгле 29 хуузу сорттуг үрезиннер болган. Сорттуг үрезиннерни кадагалап, арыглап турар үеде өске тараалар-биле холуштуруп турар чоруктар бар. Оон ламындан үрезиниң шынары кудулап турар. Моон чылдагааны үүдел дээрге, агрономнар склад, шаң эргелекчилеринге шыңгыы негелдеп салбайн, ол чугула ажылды контрольдавайн турарындадыр.

Чөөн-Хемчик районуң байдалдарынга тарааның чаагай дүжүдүн өстүрүп алырының бир кол магадылалы — черни чайын болгаш күзүн аңдарып, болбаазырадып алыры болур. Чүгле ынчан чаагай дүжүттү ап болур бис. Эрткен чылын Ленин аттыг колхоз бүгү тарылгазының 89,2 хуузун, «Октябрь 30 чылы» колхоз 76,1 хуузун чазын болгаш күзүн аңдарып белеткээн черлерге чаштырган. Бо ажыл-агыйларга тарааның дүжүдүүн бедик болуп турарының бир «чажыды» ында-дыр.

Оон-биле чергелештир, черни чайын болгаш күзүн белеткеп турарының шынары түс-түс ажыл-агыйларда куду. Чамдык ажыл-агыйларның удуртукчулары, агровомнары черни эки шынарлыг кылдыр белеткеп алырынче кичээнгей салбас, черни болбаазырадып турар механизаторлардан негелдеп кошкадып, оларның харыысалгазын бедитпейн турар. Оон түүнелинде район ниитизи-биле чайгы болгаш күскү чер аңдарылгазының планын деңгүп-ле 52 хуу күүсеткен. Оон иштинде «Искра» колхоз чайгы, күскү чер аңдарылгазының планын 64, «Чыраа-Бажы», СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтар 52—57 хуу, «Тыва» совхоз —үүгле 39 хуу күүсеткен.

Чер ажылының культуразын бедитпейн, черни чөп ажыглавайн турарының ламындан үеленчиг дүжүтү ап турар ажыл-агыйлар бисте ам-даа эвээш эвес. Чижээ, «Тыва» совхоз (директору эш Дөмүр-оол, кол агроному эш Минеев) гектар черден 5 центнер, «Чыраа-Бажы» совхоз (директору эш Куулар, кол агроному эш Көк-оол) гектар черден 2,8 центнер, «Искра» колхоз (даргазы эш Настык-Доржу, кол агроному эш Комаадыр) 5 центнер, «Большевик» совхоз (директору эш Дамдын, кол агроному эш Болат) 7 центнер дүжүттү ап турар.

Чамдык ажыл-агыйлар бир дөмей хөрзүннүг болгаш агаар-бойдус байдалдарлыг турган-ла, гектар черден аңгы-аңгы хемчээлдиг дүжүттү ап турарлар. «Искра» колхозтуң Чодар ховузунда чиңгетараазының дүжүдү чыл бүрүде-ле гектар черден 0,8 центнерден ашпайн турар, а Партияның XXII съездизи аттыг совхоз ол-ла ховуга чиңге-тараа тараап, гектардан 10 центнерден куду эвес дүжүттү ап турар. Моон ап көөрге, «Искрада» чер ажылының культуразы кончуг куду дээрзи тодаргай-дыр. Ындыг ажыл-агыйларның удуртукчулары ам чогуур түүнелди кылырының ойу келген.

Чер ажылынга улуг когаралды чедирип турар чүүл болза, хөрзүннүң кырында чемиштиг кадын хаттың соя шаап ап турары болур. Оон-биле демиселдиң хемчеглерни ажыл-агый бүрүзү чорудар хүлээлгелиг. Бистиң районуң байдалдарынга хөрзүннүң хаттан үрелир чоруунга удур демиселдиң чугула аргазы болза, чер ажылынга диливдектей тарыыр системаны ажыглаары болур. Ол чаа арганың ажыктыы илергей турда-ла, ону районуң чамдык ажыл-агыйлары кончуг оожум шиңгээдип ап турар. Чижээ, «Искраның» Чодар ховузунда, Партияның XXII съездизи аттыг совхозтуң Хараганда, «Чыраа-Бажының» Ак-Хая Сөөскениг ховуларында, «Октябрь 30 чылының» Дүвүренде, Ленин аттыг колхозтуң Хараганныг-Ховуда диливдектей тараан черлери эрткен чылын чайын-даа, күзүн-даа тарыттынмайн артын калган. «Большевик» совхоз ол ажыктыг системаны бодунуң шөлдеринге хереглээрин ам-даа өөренип көрбейн, харын-даа 1969 чылда диливдектей тараан черлерин эрткен чылын шүүт тудуштур аңдарып каапкан.

Чамдык ажыл-агыйлар тарылга шөлдерин чөп ажыглавайн каап турарының ламындан ол черлерни бок үүштер дуй ап, өске черлерниң үүш-дүжүткүрүн бедидеринге багай салдарны чедирип турар. Бок үүштерге удур хоран химикаттарны самолёттан чаштырарын эвээш ажыглап, а чаштырган үеде аралай кылын турары таварылга эвес.

Дүжүттү бедидеринге бир чугула фактор болза, суттат болур. Бистиң районуң колхозтарында болгаш совхозтарында суттаттыг черлер 11432 гектар. Эрткен чылын оон 7296 ганы суттарган азы 63,8 хуузу ажыглаттынган. Ленин аттыг, «Октябрь 30 чылы» колхозтар, «Сүт-Хөл» совхоз суттаттыг черлерниң 80-ден 90 чедир хуузун чыл бүрүде ажыглап турарлар. Бо ажыл-агыйларда суттатчы звеволар доктаамал ажылдап, чаагай дүжүттү өстүрүп ап турар. Суттаттыг черниң гектарындан «Октябрь 30 чылы» колхоз 15 центнерни, «Сүт-Хөл» совхоз—13 центнерни алган.

Ынчалзажок суттаттыг черлерни ажыглап турары ам-даа четпес. Суттарылга буталарын септеп-селиривче кичээнгей салбайн, суугу, кайы хамаан чок салып бадырып турарының уламындан буталар үрелип, ажыглаттан үүгү турар. Чижээ, «Большевик» совхозтуң Иштин бугазында суттаттыг черлерниң үүгле кезин ажыглаттынып турар. «Чыраа-Бажы» совхозтуң Хорум-Дагда, «Искра» колхозтуң Арыг-Бажында, «Тыва» совхозтуң Чаш-Теректe эрги буталары үрелгеш сандан үнген. Ынчангаш ында суттаттыг черлер долузу-биле ажыглаттынмастаан. Оон түүнелинде «Искра» 421 га суттаттыг черниң 25 га-ын азы 6-ла хуузун, «Большевик» 695 гектарның 410-ун азы 59 хуузун, «Тыва»—759-тун 302-зин азы 39 хуузун ажыглап турар. Тараа бүдүрерин көвүдедириниң улуг курлавыры чогум-на мында четче ажыглаттынмайн турардыр.

Органиктиг болгаш минералдыг чемишчидилгелерни ажыглаар чорук көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн бедидеринге улуг рольдуг. Бистиң ажыл-агыйларывыс мону-даа долу хемчээли-биле ажыглавайн турарын демдеглээр херек. Эрткен чылын районуң колхозтары, совхозтары тарылга шөлдеринге 40 муң тонна өдекти төгер турган, 20,5 муң тонналы төккен азы 51 хуу, 573 тонна минералдыг чемишчидилгелерни ажыглаар турган, 434 тоннаны ажыглаан азы планны үүгле 75 хуу күүсеткен. Шөлдерге хөй чемишчидилгени төп турар ажыл-агыйлар чаагай дүжүттү ап турарын дуржулга көргүскен.

Амгы үеде бистиң районуң көдээ ажыл-ишчилери партияның XXIV съездизиниң материалдарын ханызы-биле өөренип көрүп турарлар. Олар тоску беш чыл планының баштайгы чылында чаагай дүжүттү өстүрүп алыр дээш, бо чыдың чазында ыяк белеткеп алган. Ам районуң колхозтарында болгаш совхозтарында часкы ажылдар эгелээн. Партияның съездизиниң көдээ ажыл-ишчилериниң мурнунга салган өндүр-чаагай сорулгаларын амыдыралга боттандырары улуг күүсениишкинни, эгелекчи чоруу, курлавырларны чөп ажыглаарын негеп турар дээрзин олар эки билип турарлар.

К. КОМБАЙ,
Чөөн-Хемчиктиң көдээ ажыл-агый эргелениң начальниги.

ТӨЛЕПТИГ ҮЛҮҮН КИИРЕР

Сорук кириишкин

Таңды районуң «Тиилелге» совхозунуң бүгү механизаторлары СЭКП-ниң өлчеглиг XXIV съездизиниң материалдарын улуг сонуургал-биле таныжып турар. Тоску беш чылдың бирги чылы—1971 чылдың часкы хову ажылын кыска хуусаада бедик агротехниктиг деңнелге доозар дээш механизаторлары бедиткен социалистиг хүлээлгелерни совхозтуң болгаш бригаларының ниити хуралдарында алган. Совхозтуң механизаторлары шык базырышкынынче кириптер.

Партияның XXIV съездизиниң материалдарын болгаш шиитпирлерин радио болгаш солуннардан хүнүүгне улуг хандыкшыл-биле дыңнап, номчуп, ында көрдүнген өндүр сорулгаларны өскелер-биле бир домей деткип турар мен. Төрээн совхозумга 36 чыл дургузунда тракторист-комбайнер болуп ажылдап келдим. Амгы үеде № 2 хову бригадазында ажылдап турар мен. Кыш келирге малчыннарга, фермаларга саван-енген сөөртүп, чазын чер аңдарып, а күз келирге комбайн-биле тараа кестирер мындыг ажылдыг кижи мен. Коммунист кижи болганымда СЭКП-ниң XXIV съездизиниң материалдарын эки өөренип, ылаңгыя, көдээ ажыл-агыйны улам ыңай сайырадып көдүрериниң талазы-биле хемчеглерни кады ажылдап турар өөрүмге номчуп, тайылбырлап берип турар мен.

Тоску беш чылда совет ниитилелдиң коммунизмче улам ыңай бурунгаарлаарынга, оон материал-техниктиг баазазын тургузарынга, чурттуң экономиктиг болгаш камгалал күчүзүн быжыглаарынга база бир үе-чада болур дээрзин эки билип, совхозтуң ажылышчы механизаторлары бо хүннерде улам сорук кирип, күжениишкинниг ажылдап турарлар.

СЭКП-ниң болгаш Совет чазактың кижи дээш сагыш салыышкынынга кым өөрүп чоргаарланмас боор. Ынчангаш мен ам-даа кызыл ажылдаарымны хүлээнир мен.

М. БЮРБЮ,
тракторист.

СЭКП-ниң XXIV съездизинге партия Төп Комитединиң Чингине секретары эш Л. И. Брежневтиң кылганы ТК-ның Отчёт илеткелинде бистиң чуртта коммунистиг тургузуушкунга чедип алган чедиишкиннерни бирден-бираэ чокка түүнеп көрген болгаш делегей байдалының, бистиң чурттуң амыдыралының бүгү талаларын ында көргүскен. Ында ленинчи комсомолдун, совет аныяктарының дугайында, оларның эрес-соруктуг ажыл-херектериниң дугайында хөй-хөй чаагай сөстерни сеткил ханыышкын-биле номчуур бис: «Комсомолчуларның энергизиязы, чогаадыкчы болгаш шудургу чоруу кирбейн турар ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң ындыг участогун тып чугаалаары бизин берге-дир».

Бир эвес бистиң Кызыл аэропортунуң комсомол организациязын ап көөр болза, ында комсомолчулар болгаш аныяктар база-ла эрес-соруктуг ажылдап, күш-ажылга үлегер-чижээн көргүзүп турар. Комсомол организациязы СЭКП-ниң XXIV съездизинге алдар болдурган көрүлдени чоруткан. Оон негелделерин ВЛКСМ комитединиң хуралынга чугаалашкаш, ону боттандырарының талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылган турган.

Аэропорттуң комсомолчулары болгаш аныяктары көрүлдениң негелделерин күүседир, ужударының айыыл чок чоруун хандырар дээш күжениишкинниг ажылдаан.

Эрткен юбилейлиг чылдың планын коллектив бүгү көргүзүүлер талазы-биле ажыр күүсеткен. Көрүлденің үезинде ужуларынга озал-ондак болбаан. Самолёт командири Ондарның, комсомолчулар Захаровтуң болгаш Шахматовтуң экипажын тиилекчи деп санааш, оларны Киев хоорайже экскурсияладып чорудар кылдыр шиитпирлээн.

Бо чылдың февральда хоорайның аныяк бүдүрүлгечилериниң слёдунга аэропорттуң комсомол организациязын транспорт бүдүрүлгелеринде эң дээре организация кылдыр саналаш, ВЛКСМ хооркомунуң Кызыл тугу-биле шаңнаан. Ынчаарга самолёт командири А. Д. Кучнону ВЛКСМ ТК-ның «Мурнакчы аныяк бүдүрүлгечиге» деп хөрек демдээ-биле, үш комсомолчуну өртектиг белектер-биле шаңнаан.

Көрүлденің үезинде бистиң комсомол организациязыс СЭКП-ниң XXIV съездизинге турасклаатка хоорай комсомолчуларының ажыл-хөректериниң эстафетазынга кириш-кен. Коммунистиг күш-ажыл дээш чарыштың түүнелинде 18 комсомолчуга коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы деп атты тывыскан, 10 комсомолчу мурнундагы ол адын бадыткаан. 6 кижиниң адын коллективтиң Хүндүлел самбызазынга киирген.

Комсомолчу ужудукчулар Жаворонков, Мотольков, Аистов олар планын 122-ден 124 хуу чедир ажыр күүсеткеш, эки түүнелди чедип алган.

Оон аңгыда «Эң эки мергежил дээш» деп аттың талазы-биле чарыштың түүнелин база үндүрген. Ол атты комсомолчу шалынчы А. Д. Кучнога тывыскан. Амгы үеде чогаадылганын болгаш чаартылганын, аныяктарның техниктиг чогаадылгазын хөгжүдериниң талазы-биле хемчеглерни чорудуп турар. Эрткен чылын киргеш чаартыкчы 18 саналдың шуптузун бүдүрүлгеге ажыглаан. Ужар үүлдүн техниктиг баазазының, харылзаа албаныың ажылдакчылары эң эки чаартыкчылар болган.

Комсомол организациязы аныяктарның ниити болгаш техниктиг билиин бедидер талазы-биле ажылды экижиткен. Бо өөредилге чылында бистен 36 комсомолчу дээди болгаш тускай ортумак өөредилге черлеринде заочно хаара гуттунган. Ленинчи зачёттуг бирги-даа, ийиги-даа үе-чадазын чедиишкинниг дооскан. Оон баштайгызын комсомолдуң III съездизинге В. И. Ленинниң чугаазының 50 чылынга холбаштырган. Ынчаарга сөөлгү үе-чадазын СЭКП-ниң XXIV съездизинге алдар болдуруп дооскан.

Бистиң коллективте марксизм-ленинизмниң үндезинериниң 2 школазы, экономиктиг билиглериниң 6 школазы ажылдап турар. Ында комсомолчуларның болгаш аныяктарның хөй кезии хаара туттунган. Амгы үеде олар СЭКП-ниң XXIV съездизинің материалдарын өөренип турар.

Коллективте чурттуң иштики болгаш даштыкы байдалынга, экономиктиг темаларга, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарының болгаш кижизидилгениң айтырыгларынга холбашкан лекцияларны, беседаларны доктаамал чорудуп турар. Көрүлде чөрүп турар үеде комсомолчулардан сагылга-чурум үрээр таварылга болбаан.

Аэропорттуң комсомолчуларының киржилгези-биле Пионерлер бажыңында «Аныяк ужудукчуның» школазы ам үш чыл ажылдап турар. Ону олар ийи катап доозуп үнген. 1971 чылда ону доозар оолдарның чамдыктарын хамааты болгаш шериг ужар чүүл училищелеринге өөредири-биле белеткеп турар.

Комсомолчулар Васильев биле Гавриченко олар аэропорттуң шефтеп турар школазында авиамодель кичээлин эрттирип турар.

Коллективке көрүлде чоруп турган үеде комсомолчулар янзы-бүрү спортчу хемчеглерге идепкейлиг киржип келгеннер. Хаак талазы-биле хоорайга болуп эрткен маргылдаага бистиң командавыс бирги черни алган болгаш хол бөмбүүнге, баскетболга багай эвес түүнелдерни чедип алган.

Комсомолчуларның болгаш аныяктарның политиктиг база күш-ажылчы идепкейин көдүрер, чарыышты билдилиг организастаар, масса-политиктиг хемчеглерни күштелдирер талазы-биле комсомол организациязы улуг ажылды чорутканын бо чижектер көргүзүп турар-дыр. Чедип алдынган үүлүдү шүгүмчүлекчи ёзу-биле үнелевишаан, бистиң комсомолчуларывыс СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин күүседиринге боттарының төлептиг үлүүн киирер.

Л. МАКАРОВ,
Кызыл аэропортунуң начальнигиниң политиктиг ажыл талазы-биле оралакчызы.

ХАРЫЫСАЛГАЛЫГ ХҮЛЭЭЛГЕ

Бии-Хем районнуң Ленин орденниг «Кызыл тараачын» колхозунуң Билелиг сүт-бараан фермазының хоочуннарының бирээзи, аңаа 14 чыл иштинде учётчиктеп келген коммунист Евдокия Конгуртаевна Байкара—ында партия организациязының бюро кежигүнү, хөрзэженнер чевүлелиниң активчизи болгаш агитатор.

— Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге учёт болгаш отчёт кайы хире рольдугул дээрзин кижи бүрүзү эки билир. Баштай бодаарга, учётчиктиң ажылында онза чүве чок, чиик ышкаш сагындырар. Ынчалзажок хандыр бодап көөрге ол харыысалгалыг болгаш карын ажыл. План күүселдези, колхозчуларның ажыл төлевири, күш-ажылчы көргүзүү болгаш өске-даа хөй чүүлдер оок ажылындан шуут хамаарылгалыг. Евдокия Конгуртаевна бо бүгүнү эки билир, ону хөй удаа мактап, шаңнап келген бис—деп, колхоз даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Петр Васильевич Астафьев чугаалап турар.

ЧУРУКТА: хоочун учётчин болгаш идепкейлиг хөй-ниитичи, коммунист Е. К. Байкара.

Сезу болгаш фотозу А. ЧАРАШ-ООЛДУУ.

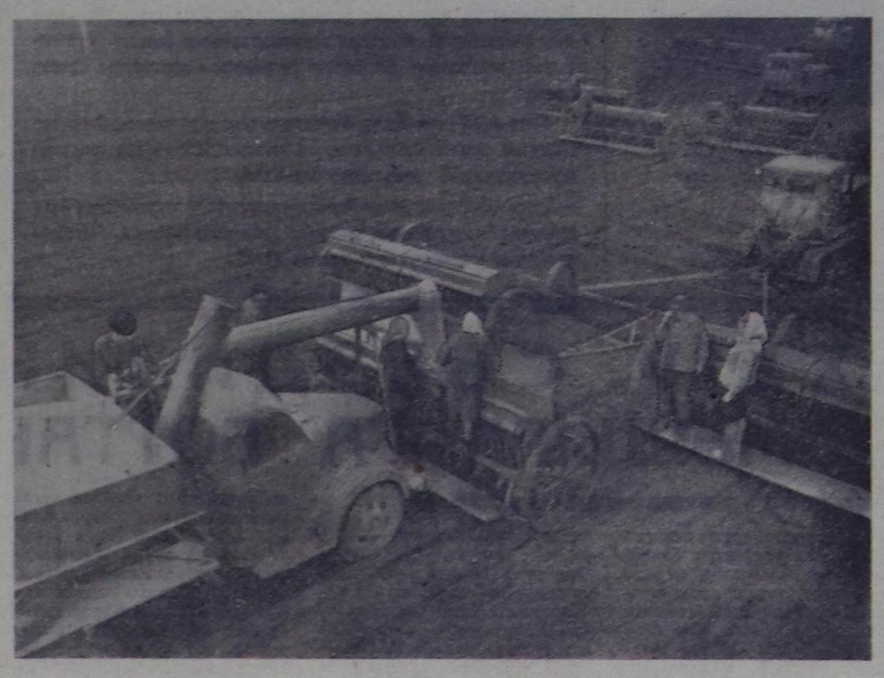

Чечен-Ингуш АССР-ниң тараажылары часкы тарылганы чорудуп турар. Грозныйның № 1 сүт совхозунда хову ажылдары чедиишкиниг калбарган.

Эки белеткээн черге үрезиннерни чажып турар.

ЧУРУКТА: сеялкаларга үрезиннерни уруп турары.

Р. Диктиң фотозу. (СЭТАның фотохрониказы).

ОРГАНИЗАКЧЫ КҮШ

Бии-Хемде Ленин орденниг «Кызыл тараачын» колхозта партия организациязы коммунистериниң удуртукчу болгаш организакчы ролюн бедидер, бригада, ферма эге организацияларының ажылын экижидер, хуралдарга хүлээп алган шиитпирлериниң күүселдезин хынаарын боттуг удуртуп, оларның дээштинин чедип ап келген.

Ярославль хоорай партия организациязында партия хуралын эрттирип турар практиказының дугайында айтырыгны чугаалашкан колхозта партия организациязының ниити хуралы маңаа улуг ужур-дузалыг болган.

Ону эрттириниң мурнунда, колхозтуң Билелиг участогунда бригада партия эге организациязының ажылын хандыр сайгарын көргеш, ол дугайында айтырыгны бүгү талалыг белеткээн.

Оон соонда чүгле Билелиг фермазында эвес, харын өске-даа ферма, бригада эге организацияларының ажылы көскүзү-биле экижээн. Билелигде партия организациязын эш М. Хорлуг-оол баштап турар. Оон кежигүннери партийжи, ажыл-агыйжы айтырыгларны шиитпирлээринге принципиалдыг турушту эзлеп, организациязының ажылын идепкейжиткен. Оон партбюро кежигүнү, ында эге школаның эргелекчизи Кима Көк-ооловна Багыт-оол боду чүгле агитатор, пропагандист партийжи даалгаларны ак сеткилдиг күүседип турар эвес, база ол ышкаш аңаа даандырган школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылын экижиткен. Ында сагылга-чурум, өөредилге эки, адаптелер комитеди болгаш суурда өске-даа хөй-ниити организациялары-биле харылзаазы быжыг. Кима Көк-ооловна сүт-бараан фермазында политшколага ам ийи чыл пропагандистеп, кичээлдерни бедик деңнелге эрттирип турар. Ында 28 дыңнакчыны хаара туткан болгаш оларның билии шыырак.

Районуң мурнакчы саанчыларының бирээзи, СЭКП райкомунуң кежигүнү Элескей Баир партийжи организакчы болгаш политмассалыг ажылга база идепкейлиг киржип, үлегер-чижекти ында көргүзүп турар.

Туран сүт-бараан фермазында, Ээрбек участогунда партия эге организациялары база ажылын идепкейжиткен. Аныяк коммунист Таисия Хертековна Иргит Ээрбекте парторганизацияны удуртуп, хойжулар ортузунга политмассалыг ажылды дээштиг чорудуп турар. Ында эге организацияда кирип турар шуптту 12 коммунист политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин күштелдирген.

Мал ажылында 36, тудугда 7, чер ажылында 24 коммунист ажылдап, колхоз будурулгезиниң мергежилдиг организакчылары болуп турар. Механизаторлар С. Чикулаев, В. Сиваев, саанчылар С. Шыыран, Э. Баир олар ышкаш ажылга мурнакчы, хөй-ниити хөрзэнге идепкейлиг коммунистерге партия организациязы чоргаарланыр.

Ажыл-ишчилериниң ортузунга организакчы, политмассалыг ажылды дээштиг калбартканының түүнелинде, колхоз бо чылдың бирги кварталында күүнеге эзт, сүт садар планнарын хуусаа бетинде чедиишкиниг күүсеткен. Часкы тарылгага белеткелди дооскан. Ниитиниң малының кыштаглаашкынын организастыг доозун турар.

Амгы үеде соңгулдага уткуштур агитас-массалыг ажыл чер болганда калбарган. Колхозтуң коммунистери бо политиктиг чугула кампанияга мурнуку одурутга чоруп, партияның XXIV съездизиниң материалдарын кижи бүрүзүнге чедир тайылбырлаар ажылга идепкейлиг киржип, организакчы, удуртукчу ролюн бедидип турар.

А. ДАРЖАА,
(бистиң корр.).

Тарып киринге белен

«ҮТКА 25 чылы» совхозтуң Ак-Туруг салбырының механизаторлары часкы хову ажылынга кирер техника септелгезин бүрүн дооскан. Амгы үеде салбырның часкы тарылгага кирзе чогуур янзы-бүрү маркаларлыг 20 тракторларын бүрүн белеткээн.

Техника септелгезиниң ажылынга механизаторлар Сундуй Дамдын-оол, Хөлчүк Бартына, Дөмбирел Кара-оол, Базыр Май-оол, Сандак Сат болгаш дарганнар Бегзи Монгуш, Хирбее Намчал-оол олар онза кызымак ажылдап, хүн нормазын үргүлчү 110—130 хуу чедир күүседип, мурнакчы ажылдаанар. Бо хүннерде часкы хову турлагларының септелгези база эки чоруп турар.

С. СОТНАМ.

В. И. Ленинниң мемориалының аалчылары

СЭКП-ниң XXIV съездизинге алдаржыткан, бо чылдың бирги кварталының социалистиг чарызының түүнелин «Тес-Хем» совхозтуң дирекциязы, парткому база ажылчын комитеди үндүрүп көргеш, оон негелделерин өзугаар тиилекчи болган мурнакчы ажыл-ишчилерни Шушенскоеде В. И. Ленинниң мемориалынче экскурсияладып аътарган.

Оларның аразында О. Шынаа салбырның хойжузу, бо чылын чүс хойга онаштыр 110 хураганны менди камгалап алган Саная Самба, Өртек фермазының саанчызы Александра Бадарчы, тева кадарчызы Александр Ойдуп, тудугжу Кужа Чагар-оол болгаш өскелер-даа, шуптту—чээрби ийи кижи.

Бистиң корр.

Хөй ургларлыг иелерни „Иениң алдары“ орден болгаш „Иениң медалы“ медаль-биле шаңнаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң өмүнээзинден шаңнаары болза:

БАЙ-ТАЙГА РАЙОН

Сес ургуну төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Салчак Сарайовна Анчымаа —«Мурнакчы» колхозтуң колхозчузу.

Хурал Салчаковна Шойун—«Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Чеди ургуну төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Чажитмаа Өскеновна Аралдин—Тээли ортумак школазының ажылчыны.

Долчут Салчаковна Дилек—«Тээли» совхозта ургулар садының ажылчыны.

Александра Салчаковна Очур — «Тээли» совхозта ургулар садының ажылчыны.

Долчат Хомушкуевна Сойсюрюн — «Мурнакчы» колхозтуң колхозчузу.

Бак-көк Даржашовна Хертек—«Мурнакчы» колхозтуң колхозчузу.

Долчунмаа Чавыраловна Хертек — «Кара-Хөл» колхозтуң колхозчузу.

Алды ургуну төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Александра Иргитовна Бини-оол—Тээли суурда №741 мехколоннаның ажылчыны.

Бичилек Хертековна Күскүлүк — «Мурнакчы» колхозтуң колхозчузу.

Өшкү-Саар Кара-Саловна Нанзат — Тээли суурда өг-биле ээзи.

Майын-Тараа Боолукпайовна Хертек — «Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Май Серенмааевна Хомушку — Шуй ортумак школаның ажылчыны.

Даржыына Доктугуевна Хомушку — «Мурнакчы» колхозтуң колхозчузу.

Хамааты Хертековна Хомушку — Бай-Тал суурда өг-бүле ээзи.

Чечек Түлүшовна Хунан-Кара—«Тээлиниң нефти базазының ажылчыны.

Салчак Серен-Шимитовна Шоваа—Тээли суурда өг-бүле ээзи.

Беш ургуну төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Өшкү-Саар Балгановна Иргит—Дөң-Терек суурда өг-бүле ээзи.

Светлана Балгановна Салчак — Тээли райпозунуң ажылчыны.

Халып-оол Сюрюновна Салчак — Тээли суурда өг-бүле ээзи.

Севээн Хертековна Сундуй —Тээли суурда өг-бүле ээзи.

Доңгул Седиевна Хертек—Кызыл-Даг суурда өг-бүле ээзи.

Серенмаа Дамбааевна Хертек—«Кара-Хөл» колхозтуң колхозчузу.

Семис Санаевна Хомушку —Тээли суурда өг-бүле ээзи.

БАРЫЫН-ХЕМЧИК РАЙОН

Тос ургуну төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Ховалыг Чамзыновна Деспижек — «Барлык» совхозтуң ажылчыны.

Галина Окпан-ооловна Монгуш — «Барлык» совхозтуң ажылчыны.

Бадыш Хомушкуевна Ооржак—«Коммунтудуг» септелге-тудуг эргелелиниң ажылчыны.

Сержик-Кара Ыйа-Бораевна Ооржак — Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.

Сес ургуну төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Хандываа Дагбалдайевна Куулар — «Шекпээр» совхозтуң ажылчыны.

Таня Шожутовна Монгуш—«Дөң-Терезин» совхозтуң ажылчыны.

Стюра Дошкутовна Монгуш — Шекпээр суурда өг-бүле ээзи.

Дартан Сендажи Ооржак—«Барлык» совхозтуң ажылчыны.

Тырынаар Домбууевна Ооржак—«Шекпээр» совхозтуң ажылчыны.

Бакай Самдановна Сарыглар — «Барлык» совхозтуң ажылчыны.

Чолдаш Очурайовна Ховалыг — Кызыл-Мажалыкта туйбу заводунуң ажылчыны.

Бакай Самдановна Хомушку — «Барлык» совхозтуң ажылчыны.

Чеди ургуну төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Намдак Каранмаевна Дичимаа—Дөң-Терезин суурда өг-бүле ээзи.

Мынзымаа Ыймаандайовна Монгуш — Барлык суурда өг-бүле ээзи.

Александра Дембиреловна Ооржак — Кызыл-Мажалык 8 чыл школазының ажылчыны.

Александра Мөнге-Дөреевна Ооржак — Дөң-Терезин суурда өг-бүле ээзи.

Көк-кыс Канчыровна Ооржак — Шекпээр суурда өг-бүле ээзи.

Нина Алдын-ооловна Ооржак — Дөң-Терезин суурда өг-бүле ээзи.

Билчей Бегзин-ооловна Сарыглар — Хөнделек суурда өг-бүле ээзи.

Сержин Дамдыновна Хомушку — «Барлык» совхозтуң ажылчыны.

Алды ургуну төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Монгуш Хоор-ооловна Доржу — «Барлык» совхозтуң ажылчыны.

Долгар Сюрюновна Куулар —Шекпээр суурда өг-бүле ээзи.

Тамара Александровна Монгуш — Аянгаты суурда өг-бүле ээзи.

Чүстүкей Белчээевна Монгуш — Дөң-Терезин суурда өг-бүле ээзи.

Кертик Чамыяновна Ооржак — Шекпээр суурда өг-бүле ээзи.

Дагбыш Ангановна Саая — Барлык суурда өг-бүле ээзи.

Кара-кыс Бегзин-ооловна Сарыглар — Барлык суурда өг-бүле ээзи.

Манчан Күжүгетовна Сарыглар — Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.

Каратмаа Шожуловна Хомушку — «Барлык» совхозтуң ажылчыны.

Чыскаал Калзановна Хомушку — «Барлык» совхозтуң ажылчыны.

Ынгый Таваакай Хомушку — Аянгаты суурда өг-бүле ээзи.

Монгуш Намдаковна Шойбедек — «Барлык» совхозтуң ажылчыны.

Беш ургуну төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Валентина Донаажаповна Донгак — «Шекпээр» совхозта ургулар яслизиниң повары.

Очур Кара-Саловна Досумаа — «Барлык» совхозтуң ажылчыны.

Монгуш Дашовна Дызырмаа — «Барлык» совхозтуң ажылчыны.

Роза Достаковна Ким-оол — Дөң-Терезин школазының башкызы.

Ады-чок Содунаевна Күжүгет — Барлык суурда өг-бүле ээзи.

Бичин Ламажыковна Монгуш — «Шекпээр» совхозтуң ажылчыны.

Кежикпен Ендановна Монгуш — «Барлык» совхозтуң ажылчыны.

Сайын Сергеевна Норбу—Аксы-Барлык ортумак школазының башкызы.

Кылагар Достай-ооловна Ооржак—Дөң-Терезин суурда өг-бүле ээзи.

Седей Эренчиновна Ооржак —«Барлык» совхозтуң ажылчыны.

Чуглур Седеновна Ооржак—Дөң-Терезин суурда өг-бүле ээзи.

Хандываа Дүктүг-ооловна Ооржак — «Дөң-Терезин» совхозтуң ажылчыны.

Хөкпеш Өлчейовна Ооржак —Барлык суурда өг-бүле ээзи.

Дадар Сарыгларовна Сарыглар — «Барлык» совхозтуң ажылчыны.

Дат Окпан-ооловна Сарыглар — Шекпээрде интернат ажылчыны.

Оолак Борбак-ооловна Сарыглар—«Дөң-Терезин» совхозтуң ажылчыны.

Сапык Манчыновна Хомушку — Барлык суурда өг-бүле ээзи.

БИИ-ХЕМ РАЙОН

Чеди ургуну төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Зинакда Шаравиевна Ховалыг — райпо ажылчыны.

Валентина Егоровна Яскина — Хадыг суурда өг-бүле ээзи.

Алды ургуну төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Үйнукпан Ховалыговна Байыр-оол — «Кызыл тараачын» колхозтуң колхозчузу.

Беш ургуну төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Кара-кыс Андреевна Кечил-оол—«Кызыл тараачын» колхозтуң колхозчузу.

Күске Степановна Сат—«Хадын» колхозтуң колхозчузу.

Дензинмаа Монгушевна Севил — Өөк суурда өг-бүле ээзи.

КЫЗЫЛ ХООРАЙ

Тос ургуну төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Нина Шойдаковна Хертек — Кунгуртугда ургулар яслисадының ажылчыны.

Сес ургуну төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Зоя Иргитовна Чадамба—«Тере-Хөл» колхозтуң колхозчузу.

Алды ургуну төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Сара Николаевна Мапчын—Кунгуртугда аэропорт шөлүнүң ажылчыны.

Норбу Мажыйовна Сагды—Кунгуртуг суурда өг-бүле ээзи.

Зоя Ходутовна Чадамба — Кунгуртуг школазының ажылчыны.

Беш ургуну төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Тот Кыргысовна Чолдак-оол — Сукпак суурда өг-бүле ээзи.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЧАҢМАА.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары К. БУДУК-ООЛ.

Кызыл хоорай,
1971 чылдың март 24.

СЪЕЗДИНИҢ МАТЕРИАЛДАРЫН—МАССАЖЕ

ДЕТКИВИШААН АЖЫЛДААР

Кызылдың алгы заводунга чеде бергеш, «партком» деп бижип каан эжикче кире бердим. Ында Совет Эвилелиниң Маадыры Леонид Николаевич Ефимов ажылдап олур. Мендилежип чугаалашканывыс соонда, партком секретары ол дээрзин билип алдым.

— СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин болгаш материалдарын ажылчы чонларга ханызы-биле тайылбырлаары партия организацияларының ажылында кол сорулгаларның бирээзи дээрзин съезд демдеглээн болгай. Бо ажыл силерде кандыг байдалда чоруп турарыл, Леонид Николаевич—деп, оон айтырдым.

— Бистиң заводтуң 4 цехинде 150 ажыг ажылчыннар партияның съездизин күш-ажылчы чедишкиннер-биле уткаан. Ам оларның ортузунга СЭКП-ниң XXIV съездизиниң өндүр улуг шиитпирлерин болгаш материалдарын таныштырар ажыл бисте эгелээн. Партия комитединиң кежигүннери тускай план, график ёзугаар цехтер аайы-биле ажылчыннарга таныштырылга ажылын бо хүннерде чоруда берген. Партия кежигүннеринге № 6 школаның башкызы, пропагандист В. С. Назарова СЭКП-ниң XXIV съездизиниң материалдарын таныштырып турар. Ажылчыннар ортузунга организакчы база политиктиг ажылдың деңнелин бедидери, оларга партияның улуг сорулгаларын суртаалдаары бистиң бо хүннерде чугула сорулгавыс... — деп, ол доңчу харылап кагды.

Заводтуң партия комитеди ажылчыннар ортузунга партияның XXIV съездизинге Л. И. Брежневтиң Отчёттуг илеткелин, беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XXIV съездизиниң Директиваларын таныштырары-биле коммунистерни болгаш 17 агитаторну цехтерже чоруткан. Олар пропагандист хүлээлгелерин күүседип киришкеннер.

1971—1975 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң беш чыл планының талазы-биле Директиваларын төлевилелин заводтуң ажылгышчилери мооң мурнунда-ла таныжып көрген. Ынчангаш завод 1971 чылда социалистиг хүлээлгелерни алган. Цехтер, бригадаларның болгаш ажылчыннарның ортузунга күш-ажылдың курлавырын ажыглаар, бүдүрүлгениң техниктиг деңнелин бедидер, сагылга-чурумну быжыглаар, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүг чоруун чедип алыр сорулга-биле социалистиг чарышты калбартырын ында көргүскен. Ол ышкаш завод 1971 чылдың продукция бүдүрериниң планын декабрь 29-та доозар болгаш плаадан ажыр сес муң рубльдің продукциязын бүдүрерин хүлээнген. Салдынган сорулгаларын күүседир дээш заводтуң ажылчыннары бо хүннерде соруктуг ажылдап турарлар.

СЭКП-ниң XXIV съездизинге алдар кылдыр алган социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүседир дээш алгы заводунуң партия, профвиилел, комсомол организациялары идепкейлиг ажылдаан. Оон түңнелинде завод бо чылдың бирги кварталында бүдүрүлге планын 102 хуу күүседткен. Ол ышкаш бирги кварталда 18500 эжеш алгы идикти, 1600 эжеш кидис идикти бүдүрүп үндүрген. Бо дээрге ажылчыннарның төрээн партиязының XXIV съездизинге ажылгышчи белээ-дир.

Кидис идик кылыр цехче кире бээрге, ында ажылдаан кижилерниң аразында чугаалары, машиналарның шимээндаажы диңмирээр. Аңаа кижи ортузу чеде берген, шоваа карактарлыг, эрессимээр хөрээжеп кижите дужа бердим. Ол бригадир П. Г. Казанцева болду. Мээң салган айтырыымга ол мынчаар харыылады: — Л. И. Брежневтиң партияның съездизинге отчёттуг илеткелин болгаш чаа беш чыл планының Директиваларын таныжып тур бис. Улуг сорулганы амыдыралга боттандырарыңга үлгүхүүну киирер-дээш шудургу ажылдап турар бис —диди.

Беш чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш П. Г. Казанцеваның бригадазы уламна эрестиг ажылдаарын хүлээнген. Бригада чылда 6000 эжеш идик кылыр планын 6300 кылдыр күүседип, 50 кг дүктү камнап алыр сорулгалыг. Бо дээрге, төрээн партиязының кижи дээш улуг сагыш салыышкынына кым чоргааравас боор. Улуг перспективаларга сорук кирбишаан, социалистиг хүлээлгемни хуусаа бетинде күүседир мен—деп, ол чугаалады. Оон кады ажылдап турар эш-өөрүнүң алыс күзели база-ла ыдыг. Кижи бүгүдези хүлээнген ажылын ак сеткилдиг күүседип, партияның шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш улам кызыы ажылдаар дээрзинге бүүрел улуг.

Кызылдың алгы заводу партияның XXIV съездизинге чедир алган хүлээлгелерин эрестиг күүседткеннер. Ажылынга шудургу, хөй-ниитиниң хөрээнге идепкейжи, заводтуң хоочуннары Хүрекпен Кертик-оол, Михаил Лимицкий, Наталья Коновалова болгаш өскелер-даа социалистиг чарыштың доктаамал тинлекчилери болуп келгеннер. Оларның күш-ажылчы чаңчылдарын комсомолчу-аныгыш-салыышкынынга оларның күш-ажылчы белээ болур ужурлуг.

Коммунист Суваң Биченей бо заводка сес чыл дургузунда ажылдап келген. Ол ам дүк дыдар машинаның ээзи. Ол кызымаккай ажыл-ижи болгаш хөй-ниитичи чоруу дээш хөй удаа шаңнал-макталды ап келген.

— Л. И. Брежневтиң отчёттуг илеткелин болгаш А. Н. Косыгинниң чаа беш чыл планының Директиваларының дугайында илеткелин номчааш, партияның кижиниң чаагай чоруу дээш улуг сагыш салыышкынына кым чоргааравас боор. Улуг перспективаларга сорук кирбишаан, социалистиг хүлээлгемни хуусаа бетинде күүседир мен—деп, ол чугаалады. Оон кады ажылдап турар эш-өөрүнүң алыс күзели база-ла ыдыг. Кижи бүгүдези хүлээнген ажылын ак сеткилдиг күүседип, партияның шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш улам кызыы ажылдаар дээрзинге бүүрел улуг.

Кызылдың алгы заводу партияның XXIV съездизинге чедир алган хүлээлгелерин эрестиг күүседткеннер. Ажылынга шудургу, хөй-ниитиниң хөрээнге идепкейжи, заводтуң хоочуннары Хүрекпен Кертик-оол, Михаил Лимицкий, Наталья Коновалова болгаш өскелер-даа социалистиг чарыштың доктаамал тинлекчилери болуп келгеннер. Оларның күш-ажылчы чаңчылдарын комсомолчу-аныяктар салгап ап турар.

XXIV съездиге уткуштур чарлаттынган чаартыкчы, чогаадыкчы чорук дээш чарышка электрик Федор Пашинин, токарь Михаил Лобастов, кол механик Геннадий Шпинев олар шылгааан болгаш шаңнал-макталды тустуста алганнар.

Алгы заводунуң парткому партияның XXIV съездизинің шиитпирлерин болгаш материалдарын чонга таныштырары-биле чергелештирнюль 13-те болур соңгулдага уткуштур белеткел ажылын эгелээн. Агитпунктуну лозун, плакаттар, стенд и л е р-б и л е шимеп каастаан. 17 пропагандисти тускайлап тургускан. Агитпунктуның ажылын коммунист эш Сафиуллин харыылап турар.

«Тоску беш чыл коммунизмче оруктап совет ниитилелдиң улам ыңай бурунгаарлаарына, ооң материал-техниктиг баазазын тургузарына, чурттуң экономиктиг болгаш камгаланыр күүзүн быжыглаарына чугула үе-чада болур ужурлуг»—деп, Л. И. Брежнев илеткелинге онзалап демдеглээн. Ынчангаш Совет Эвилелиниң бүгү ажылы чонары-биле бир дөмей, Кызылдың алгы заводунуң ажылчыннары чаа беш чыл планының онаалдаларын чугле чедишкиниг күүседир эвес, харын-даа ажыр күүседир дээрзинге кымдаа бүүреп болур.

К. САРЫГ-ООЛ.
(Бистиң тускай корр).

ДЕЛЕГЕЙ до хүннерде

Коммунизм тургузуушкунунга чугула салыышкын

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң ажылының түңнелдери хөй-хөй чурттарның хөй-ниитизиниң болгаш парлалгазының кичээнгейин хаара тут пушаан. Съездиниң болгаш ооң салган сорулгаларының канчаар-даа аажок улуг ужур-дузазын олар онзалап демдеглеп турар.

ПРАГА. «Руде право» солун бодунуң мурнуку үүлүнде СЭКП-ниң XXIV съездизиниң делегейге улуг ужур-дузалыын онзалап демдеглээн. СЭКП-ниң съездилерин ооң өңнүктери болгаш дайзыннары-даа кичээнгейлиг хайгаарап турарлар, чүге дээрге баштайгы социалистиг чурттуң чедишкиннери делегей ареназынга күштөрүн деңзиг-үүр байдалының өскерлиишкиннерин тайбыңның, социализмниң болгаш дешилгениң талазынче өскерлиишкиннерни көргүзер кол-ла үүл болуп келген болгаш ыңдыг болурдаа.

СЭКП-ниң XXIV съездизи тайбыңның болгаш улустар аразының айыл чок чоруунун, дайынга, империализмге удур, делегейниң демократтыг, социалистиг хөгжүлдези дээш бодунуң калбак программазын, а ол ышкаш совет экономиктиг база социал күчүнүң, социалистиг демократияның хөгжүлдезиниң болгаш ниитилел харыдаараларын быжыглаарының чугула программазын идип үндүрген.

СЭКП ТК-ның Отчёт илеткелинде, резолюцияда болгаш чаа совет беш чыл дугайында Директиваларда байдалды болгаш перспективаларны ханызы-биле ацализтээни чехословак улуска улуг үнелиг школа, ооң моон соңгааргы ажылынга бүүрелди бээр үүл болур деп, «Руде право» демдеглээн.

Чехословак коммунистер СЭКП-ниң XXIV съездизиниң ажылының түңнелдерин долузу-биле үүлдүгүүнүп турарын илереткен деп ол солун түңнелинде бижээн.

ВАРШАВА. «СЭКП ТК-ның ажыл-чорудулгазын долузу-биле деткип тур бис», «Марксизм-ленинизмниң үндезинерин амыдыралга чайгылыш чок боттандырып турар», «Ленинчи угланыышкын-биле» — деп, ыңдыг эгелер-биле польша солуннар СЭКП-ниң XXIV съездизиниң документилерин парлаш турар.

Польша улус дешилгелиг кижи төрелгетен-биле кады СЭКП-ниң XXIV съездизиниң ажылының түңнелдерине баайыр чедирбишаан, ону ССРЭ-ге коммунизм тургузуушкунунга, бүгү чер бөмбүрээзиниң кырынга тайбыц, демократия болгаш социализм дээш демиселге Ленинниң партиязының онза чугула салыышкыны кылдыр санап турар деп, «Трибуна мазовецка» солун бижээн. Польша улус күчүлүг совет күрүне-биле найыралыга чоргаарланып, акы-дуңма социалистиг дем каттыштырылгазының идегелдиг кезээ болганына чоргаарлавын турар деп, солун уламчылаан. Польшаның Каттышкан ажылчын партиязы, Польшаның бүгү хөй-ниитиин съездиниң айыткан программазын долузу-биле деткип турарын илереткен деп, «Трибуна мазовецка» демдеглээн.

ВЕНА. Австрияның Компартиязының ТК-зының кежигүү «Фольксштимме» солуннуң кол редакторунуң оралакчызы Б. Фурх СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазында: «СЭКП-ниң XXIV съездизиниң хүлээп алган шиитпирлери делегейниң моон соңгаар бүгү хөгжүлдезинге улуг ужур-дузалыг болур» деп медеглээн.

Съездиниң бадылааны тоску беш чылды амыдыралга боттандырып чорудары совет улустуң амыдырал деңнелин улам бедидер, социализмниң кол күжү—ССРЭ-ниң экономиктиг күчү-шыдалын быжыглаар деп, ол чугаалаан.

Ол съездиге 91 чурттарның төлээлериниң олурушкан чоруу делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эвин, бүгү антиимпериалистиг күштериниң чаңгыс эвин быжыглаарының х е р ө ө н г е чугула базым болган деп, Б. Фурх демдеглээн. Империализмге удур, тайбын, национал хосталга болгаш хамаарышпас чорук, демократия болгаш социализм дээш чаңгыс аай демиселди углап баштаарының база күштелдирериниң чугулазының дугайында айтырыг талазы-биле аңгы-аңгы чурттарның компартияларының база өске-даа дешилгелиг шимчээшкиннериниң аразында төрүлдээ чогун съезд бадыткаан деп, ол медеглээн.

КАРАКАС. Венесуэланың Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Политбюрозунуң кежигүнү Гильермо Гарсиа Понсе Москвадан ээп чана бергеш: «СЭКП-ниң XXIV съездизи пролетаржы интернационализмниң чайыннаачак көргүзүү болган делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эвин, бүгү антиимпериалистиг күштериниң чаңгыс эвин быжыглаарының х е р ө ө н г е чугула базым болган деп, Б. Фурх демдеглээн. Империализмге удур, тайбын, национал хосталга болгаш хамаарышпас чорук, демократия болгаш социализм дээш чаңгыс аай демиселди углап баштаарының база күштелдирериниң чугулазының дугайында айтырыг талазы-биле аңгы-аңгы чурттарның компартияларының база өске-даа дешилгелиг шимчээшкиннериниң аразында төрүлдээ чогун съезд бадыткаан деп, ол медеглээн.

КАРАКАС. Венесуэланың Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Политбюрозунуң кежигүнү Гильермо Гарсиа Понсе Москвадан ээп чана бергеш: «СЭКП-ниң XXIV съездизи пролетаржы интернационализмниң чайыннаачак көргүзүү болган делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эвин, бүгү антиимпериалистиг күштериниң чаңгыс эвин быжыглаарының х е р ө ө н г е чугула базым болган деп, Б. Фурх демдеглээн. Империализмге удур, тайбын, национал хосталга болгаш хамаарышпас чорук, демократия болгаш социализм дээш чаңгыс аай демиселди углап баштаарының база күштелдирериниң чугулазының дугайында айтырыг талазы-биле аңгы-аңгы чурттарның компартияларының база өске-даа дешилгелиг шимчээшкиннериниң аразында төрүлдээ чогун съезд бадыткаан деп, ол медеглээн.

«1971—1975 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң тоску беш чыл планы социализм чурттарының туруштарын быжыглаарына улуг салыышкын болур» деп, Гарсиа түңнелинде чугаалаан.

ЛАГОС. Нигерияның парлалгазы, радиозу болгаш телевидениези СЭКП-ниң XXIV съездизиниң ажылының дугайын калбак-биле чырыдын турар. «СЭКП-ниң XXIV съездизи экономика, культура болгаш политика талазы-биле чугула шиитпирлерни хүлээп алган»—деп, чазактың «Морнинг пост» солуну бижээн.

«Чаа беш чыл планы ССРЭ-ниң коммунизмче төөгүлүг шимчээшкининге чаа чугула үе-чада болур» деп «Найджириэн трибюн» солун бижээн.

Нигерияның база бир нег теренгей солуну «Нью найджириэн» ССРЭ-ниң даштыкы политиказына хамаарыштыр мынчаар бижээн: «Л. И. Брежневтиң илеткелинде чепсегленишкинни дүүгүрер болгаш делегейниң аңгы-аңгы кезектеринге байдалды чогумчалыг болдурар айтырыглар талазы-биле саналдар бүгү делегейге тайбыңны камгалаарының хөрөөнге шылгараңгай салыышкын болуп, кижи төрелгетен делегейниң чаа дайынынга таварышпас дээрзинге идегелди быжыктырын турар».

(СЭТА).

БКП-ниң съездизинге рапорт

СОФИЯ. (СЭТА). Маңаа Болгарияның Коммунистиг партиязының ТК-зының Политбюрозу С о ц и а л и с т и г Күш-ажылдың Маадырларыбиле болгаш съезд мурнунуң социалистиг чарыжының тинлекчилери-биле ужуражыышкын кылган. Ужуражыышкынның кирижикчилери — ажылчыннар, тараачыннар, интеллигенцияның төлээлекчилери БКП-ниң чоокшулап кел чыдар съездизинге рапортту БКП ТК-ның бирги секретары, БУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Т. Живковка дамчыткан. БКП-ниң IX съездизиниң бешки беш чыл талазы-биле хүлээп алган сорулгалары колдуунда долдур болгаш ажыр күүседтинген дугайын чурттуң күш-ажылчы коллективтери ол документиде медеглээн.

Көрейни каттыштырарының эрге-ажыктарынга

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). КУДР-ниң улустуң Дээди хуралының V сессиязы Пхеньянда эртип турар. КУДР-ниң даштыкы хөрөктер министри Хо Дам «Делегейниң амгы байдалы болгаш төрээн чурттуң боттускайлаң кылдыр каттыжарын дүргедедир дугайында» деп илеткелди кылган. Хо Дам чурттуң тайбың каттыжарының сес үүлден тургустунган программазын айыткан.

Программада киргген кол үүлдер болза: америк шериглерни Мурнуу Көрейден үндүрер; америк шериглерни үндүргеи соонда Соңгу Көрейниң болгаш Мурнуу Көрейниң чепсектиг күштериниң саның кызырар; көрей улустуң эрге-ажыктарынга чөрүштүр Мурнуу Көрей-биле өске чурттарның аразында чарган бүгү керээлерни күш чок деп чарлаар.

Мурнуу Көрейден америк шериглерни үндүргеи соонда демократтыг эгелерге бүгүниити хостуг соңгулданы чорударын саналдап турар; политиктиг партияларның болгаш организацияларының политиктиг ажыл-чорудулгазының хостуун чер болганга хандырар, а ол ышкаш Мурнуу Көрейде кара-бажыңнарда чыдар бүгү патриоттарны хостап үндүрер. Төрээн чурттуң бүрүн каттыжарының бетинде базым кылдыр эргежок чугула таварылга болганда Соңгу чуктүң болгаш Мурнуу чуктүң конференциязын тургузарын саналда көрүп турар.

Көрейни каттыштырары-биле холбашкан айтырыгларны чугаалажып көөр толээде, Соңгу болгаш Мурнуу Көрейниң политиктиг партияларының база хөй-ниити организацияларының политиктиг консультативтиг чөвүлел хуралын чыылдырарын Хо Дамның илеткелинде саналдаан.

Шиитпирлиг буруу шапкан

ХАНОЙ. (СЭТА). Америк империалистерниң кемниг дайын үүлгедиглерин сойгалаар талазы-биле Лаос комитединиң дыңнадынын «Куан дой нян зан» солун парлап үндүрген.

Дыңнадыгда айытканы болза, четче эвес медээлер-биле алырга, бо чылдың январьда АКШ-тың ужар үүлүг Лаостуң девискээринче 46.785 самолёт-ужудуушкуну кылып, өртендирер 127.760 бомбаны октаан болгаш 5.995 ракетаны салып үндүрген. Ол халдаашкыннарның түңнелинде хөй тайбың чурттакчылар амы-тынын оскунган, чонга материал талазы-биле улуг когаралды чедирген.

Америк империалистерниң ол кемниг үүлгедиглерин сойгалаар талазы-биле Лаос комитеди үстүнде айыткан араатанзыг үүлгедиглерни шыңгыы буруу шаап, ону доп-дораан соксадырын негээн дээрзин дыңнадыгда демдеглээн.

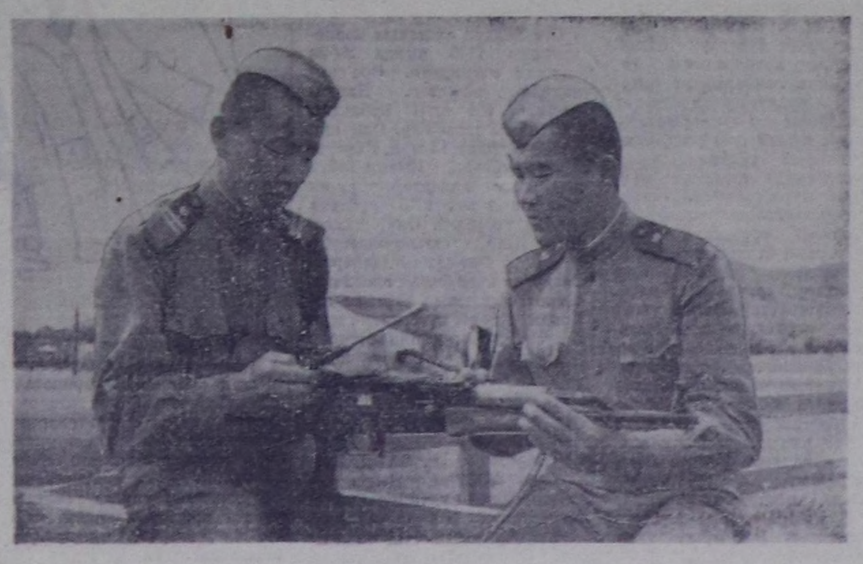

Моолдуң Улус армиязының дайынчылары даймычы чепеекти, амгы үениң техникказын шудургу өөренип, дайынчы мергежилин сайзыраңгайжыдын турар.

ЧУРУКТА: МУР-нуң Н кезээ. Дайынчы болгаш политиктиг белеткелдиң тергиини биче сержант Сухэ-Батор аныяк дайынчы Насанны өөредип тур (оң талазында).

А. ЕЛЕНЧУКТУҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

ЧӨПТҮГ НЕГЕЛДЕ

Таңды районнуң Бай-Хаак суурунуң Найырал кудумчузунда бирээзи-ле 12 квартиралыг 2 каът ийи бажыңны 1965 чылда ажыглалга киргген үүве. Бажыңнарны күрүне комиссиязы хүлээп алган, чурттакчыларны киирер актбижикти кылган.

Кожа туттунган ийи чаа бажыннарже чурттакчылар көжүп киргеи, № 45 бажыңның үш дугаар квартиразын чурттаары-биле хүлээп алган мен. Делгем, таарымчалыг квартиралар алганынга чурттакчылар өөрүп, тудугжуларга, коммунал ажыл-агый черинге, четтиргенин илергейлеп турганнар.

Тудугну шынар чок кылганы сөөлүнде илерей бергеи. Печкаларга от салырга ыш үнмес, хоолайларны тар кылган. От эки салдынмас болганда квартиралар соок, чурттакчылар кыжын чем кылыр өрээлдерге чурттаар апарган. Ыяш-биле кылган бажыңнарның ханаларын сыскывайн, кургаг штукатура хап каан, кыжын өрээлдериниң ишти хыраалап, дошталы бээр. Чурттакчылар беш чыл чыгам үеде түреп келди.

Бажыннарны чылыглап таарыштырар дугайында айтырыгны чурттакчылар райкүүскомга, коммунал ажыл-агый черинге чеже катап тургуспаан дээр. Райкүүскомга баарга коммунал конторазынга, конторага баарга ойкүүскомга барыңар, акша-хөренгини ол чер шиитпирлээр деп каар. Үстүнде киирип турарым ийи бажыңнын дугайында шүгүмүүлелдиг чүүлдер республика солуннарынга үнүп турза-даа түңнел чок болуп келген.

Чамдык чурттакчылар кыжын таныш көрүштериниң бажыннарынга чурттааш, чылый бээрге көжүп кээр апарган. Бажыңнарның девискээринде бок аштаттынмайн келген, каш чыл иштинде төп келген бок оваалаттына берген. Ашталга дээш коммунал ажыл-агый черинге чурттакчылар акшаны киирип турар. Чамдык «ажыл-агыйжы» чурттакчылар мал, сигеи кажаалары тудуп алган, бажыңнарны девискээрлерин бокталдырып турарлар.

Бай-Хаак суурунуң Найырал кудумчузунда № 43 болгаш № 45 чурттарга бажыннарының чурттакчыларының негелде, дилээн райкүүском өөренип көөр, шиитпирлээр ой келген.

И ОНДАР.

Республиканың культура амыдыралы

БИСТИҢ ААЛЧЫЛАРЫВЫС

Эрзин районнуң культура амыдыралынга болган солун болуушкунунуң дугайын чугаалаксаан ийик мен. Республиканың хөгжүм-шин театрының артистери биле телевидение болгаш радио комитединиң симфониялыг оркестри эрзинчилерге аалдап чораан. Бистиң районнуң чону симфониялыг оркестрге күүселделерин колдуунда бир-ле дугаар дыңнаанын ол. Бо оркестр моон мурнунда бистиң районга кээп көрбээн, музыка күүселделерин чон улуг сонуургал-биле сеткил ханып уткаан. Бистиң аныяк республиканың культуразының шапкын хөгжүлдезиниң база бир фактыларының биредээ ол кылдыр магадап көрген.

Симфония оркестри А. Чыргал-оолдуң «Челер ой», П. Чайковскийниң «Бичин куулларның танцызы», Р. Кенденбильдиң «Аъдым» база «Тоорукту долгай таңдым» деп чогаалдарын, ырыларын күүселкилээн. Оркестриң үделгээн-биле элээн каш ырыны Эрик Тороповтуң ырлаанын көрүкчүлер чер болганга сонуургал-биле уткаан.

Артистериң концерт программазы солун, хөгжүм-шин театрының хоочун артистери Конгар Хүргүлек, Максим Мунзук, аныяк артистер Люндуп Солун-оол, Барыңмаа Дадар эки ырлаан, көрүкчүлериң кичээнгейин хаара тутканы.

М. Мунзуктуң удуртканы артистер бөлүү чон ортузунга концерт көргүзери-биле кызыгаарланмаан. Районнуң малчыннарындан эгелээн, культура ажылдакчылары, өөренгенчилерге чедир солун ужуражылгаларны организастаанын демдеглээри чугула.

«Чаа орук» колхозтуң Сувураа фермазынга ужуражылгага артистерден 12 кижи киришкен. Хөгжүм-шин театрының 35 чыл оюнуң дугайын ужуражылгага чугаалашкан. Артисчи мергежил, талант дугайында ужуражылгага келген аалчылар билдингир, солун кылдыр таныштырган.

Районнуң Культура бажыңынга культура университединиң кичээлин эрттирген. Программа ёзугаар бердинген темага дүүштүр уран чүүл ажылдакчылары В. Көк-оол, Э. Торопов, Л. Солун-оол олар ажыктыг арга-сүмени каткан. Музыка хөгжүлдези, уран номчулга, литература, сцена культуразы дугайын университеттиң дыңнакчыларынга билдингир, тода чугаалап берген.

Каш хонук дургузунда болган оюн көргүзүлгези, ужуражылгалар, арга-сүме солчулгазы көдээниң ажыл-ишчилеринге ажыктыг болганы чугаажок. Уран чүүл ажылдакчылары соолгу концертин көргүскен артистерге, хөгжүмчүлерге өөрүшкүнүң соөтерин эрзинчилер илереткен. СЭКП Эрзин райкомунуң болган райкүүскомнуң мактал бижиин телевидение болгаш радио комитединиң симфониялыг оркестринге тывыскан.

М. СОТПА,
райкүүскомнуң культура кылдызының эргелекчизи.

Республиканың А. С. Пушкин аттыг библиотеказы ном шыгжамырының талазы-биле көскү черни эзлеп турар. Хүн бүрү маңаа хөй кижи келир. Яңзы-бүрү адырлар аайы-биле хөй литература номчукчуларның эргезинде.

Библиотекарь Александра Швецова дыка хөй чыл мында ажылдап турар.

ЧУРУКТА: Пушкин аттыг библиотеканың ажылдакчызы Александра Швецова.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

Апрель 17-де

ТЕС-ХЕМ САМАГАЛДАЙ, (телефонбиле). Апрельдиң 17-де, коммунистиг субботник хүнүнде Тес-Хемниң колхозтары, совхозу, бүдүрүлге болгаш албан черлериниң коллективтери боттарының үлүг-хуузун база киприп, мыңдыг ажылдарны кылыр деп дугурушкан.

«Тес-Хем» совхозтуң малчын кижи бүрүзү 3 рубль 20 көпеек өртектиг ажылдарны кылырын, ооң иштинде Өртен сүт-бараан фермазының ажылчыннары бир серилиг бажың тудар, албан-хаакчы болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары тайга үнүп, аңаа тудугжулар-биле кады 110 кубометр одаар ыяшты кагар.

Бо кыжын мал чеминге ажыглаттынмайн чыдып калган кур сиген «Ак-Эрик» колхозтуң шолдеринде эмгежок, ону колхозчулар сараттаар. «Чодураа» колхозтуң Хараал-Тейде сүт-бараан фермазының коллективи тудугга хереглээри-биле 30 кубометр дашты белеткеп алыр. Ол-ла ажылагыйларның суурларында чурттакчылар школаларга, эмнелге пунктуларынга, уруглар ясли-садтарынга болгаш өске-даа хөй-иитиниң албан черлеринге одаар ыяш белеткээр.

Район төвүнүң хереезеннери болгаш өөренгенчилери суурнуң чаагайжыдылга ажылынга киржир.

Субботник эрттирериниң район штабынга кирген чагыгдардан ап көөрге, ол хүн иитизи-биле үш муң ажыг кижи киржип, 5 муң хире рубльдиг ажылын күүселткеш, ону бешки чылдың фондузунга киперер деп доктаатканы.

* * *

ӨВҮР

Өвүр районнуң ажылчы чоннары субботник хүнүнде каяа, кандыг хемчээлдиг ажылды кылырын тодарадып алган.

«Торгалыг» совхозтуң Ак-Чыраа, Чаа-Суур салбырлары чаңгыс аай төлевилел ёзугаар тудар үш хой кажааларының ыяжын белеткээр, а Кара-Тал бригадазының хойжулары Түлүш Осур-оолдуң 300 хой кирер кажаазын 400 баш хой кире бээр кылдыр эде кылыр. Чоза бригадазы хой кажаазын тудар. Торгалыг суурнуң чурттакчылары көдээ Культура бажыңын эде кылырынга хереглээр тудуг материалын белеткээр.

«Коммунизмче орук» колхозтуң ажыл-ишчилери тараа шөлүн кажаалаар муң хире шет кезер.

Район төвүнден 640 ажыг кижи субботникке киржир.

ЧАРЫШТЫГ АГИТКВАРТИРААР

Тес-Хемниң Ак-Эрик суурда хереезеннер чөвүлели агитквартиралар аразында социалистиг чарышты калбарткан. Чарыштың негелделеринде ажыл-агый көргүзүлдери база кирип турар.

Суурнуң беш агитквартиразынга В. И. Ленинниң намдарын өөренип дооскан. Ам агитквартира бүрүзүнге партияның XXIV съездизиниң материалдарын өөренирин организастаар.

Бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдезинге бирги черни № 5, 3 агитквартиралар, ийиги— №4 агитквартира эзлээн. Бот-тывынгыр уран чүүлдүң хоочун киржикчизи Борбак-оол Долзат «Бай-ла Хемчиим» деп ырны эки күүселткен. Ол чүгле бот-тывынгыр уран чүүлге киржиринден аңгыда, каастап даараар шевер кылыглар талазы-биле бирги черни алган. Тыва эзериң төрепчизин чараш кылдыр сиилип шокарлаан.

Зоя Монгуш, Валерий Араштан, Алексей Кыргыс дээш өске-даа киржикчилер солун номерлерни күүселткилээн.

Бо хүннерде агитквартираларның сорулгазы болза суур чаагайжыдылгазынга эң идепкейлиг киржиринче, хереезеннерни организастаары болур.

Б. КЫРГЫС.

* * *

«Тээли» совхозтуң Кызыл-Даг салбырында хереезеннер чөвүлели агитквартиралар аразында бот-тывынгыр уран чүүлдүң көрүлдезин организастаан. Көрүлдеге 10 агитквартирадан 200 ажыг кижи киришкен. № 6 агитквартира солун программалыг утка-шынарлыг концертти организастаан, бирги черни алган.

Көрүлденің түңнелинден шылгараан номерлерни районнуң суурларына барып көргүзер.

Б. БАЛЧЫН.

Бай-Тайга район.

Чаа шии-биле

«Орус актёрнуң уруу» деп водевильди Хову-Аксының Культура бажыңының сценазынга 4 удаа көргүскен. Ук шиини «Тыва кобальт» комбинаттың бот-тывынгыр артистери тургускан. Ажылчын суурнуң чурттакчылары чаа шиини улуг сонуургал-биле уткаан.

Бот-тывынгыр коллективтиң моон соңгаргы планы мыңдыг—чаа шиини районнуң ажыл-агыйларынга барып көргүзери. Шии-биле кады концертти база көргүзерин планнаан. Программада — бистиң чурттуң болгаш даштыкы музыка чүүлүнүң классиктериниң чогаалдары.

В. БАРМИН.

ӨӨРЕНИП КИРИПКЕН

Чоокта чаа партияның XXIV съездизинге алдар болдурган социалистиг чарыштың түнелдерин комсомолдуң ажык хуралында чугаалажы көрдүвүс. Дайынчылар шынаңда төрөөн партиязының улуг шуулганының ажыттынган хүнүнге чедир алган социалистиг хүлээлгелерин эрестиг күүселткеннер.

Бистиң комсомол организациязыста өөредилгениң тергиннери, хөй-иити ажылынга идепкейлиг эштер хөй.

Ылаңгыя аваа дайынчы эш Яшмурлин кандыг-даа бергелерге торулбас, эрес-ле эр. Ол—өөредилгеге, ажылга-даа, эш-өөрүнге үлегерлиг, быжыг сагылга-чурумнуг, өөредилгелиг дайынчы. Бис аңаа чоргаарланып, оон үлегер-чижекти ап турар бис.

Комсомол комитеди аныяк дайынчыларның ортузунга СЭКП-ниң XXIV съездизиниң материалдарын таныштырып киришкен.

«Совет Армия—бистиң улустуң амыдыралчы эрге-ажыктары-биле тудуш, оон чарылбас кезээ-дир. Бисте шериг албанын эрттирери—дайынчы мергежилдиг болурунуң чүгле школазы эвес. Ол болза, ооң-биле кады, идейлиг болгаш күш-дамыр дадгыышкынының, сагылга-чурумнуг болгаш организастыг болурунуң эки школазы»—деп Л. И. Брежневтиң СЭКП-ниң XXIV съездизинге чугаалаанын бисти сорук киирди. Ынчашаш Совет Чепсектиг Күштерге шеригжик албан-хүлээлгезин эрттирери кымга-даа улуг алдар болгаш хүндүлел-дир.

А. ХОЛКИН,
сержант.

Кызыгааржы чагаа

Төрөөн чуртту, арат-чонувусту дайынныңдан караногу дег камгалаар дээш, бады, шынчы даңгыраавысты бергеш, ыракны Приморьеде кызыгаарнын «Н» кезээнде ыдыктыг шериг албан-хүлээлтевисти эрттирип тур бис. Мээң өөрүм—тыва оолдар өөредилгениң тергиннери бооп шылгаран, спорттуң янзы-бүрү хевирлеринге улуг чедишкиннерни чаалап ап турар. Өөрүмнүң ыдыг чедишкиннери мени хей-аът киирип чор.

Чөөн-Хемчикте «Тыва» совхозта мээң кады ажылдап турган эш-өөрүмнүң күш-ажылга, өөредилгелерге чедишкиниг болганын илереткен чагааларын үргүлүү ап тур мен. Мээң бижыг найыралдыг эш-өөрүмнүң чагаалары — мени өөредилгеже улам сорук киирди.

Партияның XXIV съездизинге Л. И. Брежневтиң илеткелин иани-биле деткип, ону таныжып эгелединис. Партияның XXIV съездизи бистиң чаагай амыдыралывысты улам-на байытканына өөрүп тур бис.

Ч. МАҢНАЙ-ООЛ,
кызыгааржы.

Кижиниң чаагай чоруунга

1971—1975 чылдарда ССРЭниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XXIV съездизиниң Директиваларында ажылчы чоннуң чаагай байдалын улам бедидериниң чугула хемчеглери көрдүнген. Амгы үениң техниказы күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип, ажылдың бүдүнгүрүн дүргедидип турар.

Ажылчыннарның, инженер-техниктиг ажылдакчыларның болгаш албан-хаакчыларның чаагай байдалын бедидериңге тоску беш чылда Хову-Аксында «Тыва кобальт» комбинатка он-оң муң рубль чарыгдаттынган турар. Үүгле тоску беш чылдың баштайгы чылында безин эмнелге профилакториязы, уруглар сады болгаш яслиэи ажыглалга кирер, үүс хире өг-бүле чаагайдыр туттунган квартираларже көжүп кирер.

Даравзында чылдарда Хову-Аксыңга культура амыдыралдың, чурттаганың, амыдырал хандырылганың чугула тудуглары ажыглалга кирер. СЭКП-ниң XXIV съездизиниң Директиваларын амыдыралга боттандырып, тоску беш чылдың планын хуусаа бетинде боттандырар сорулгаш комбинаттың коллективи салган.

Б. ВАЛЕНТИНОВ.

Боттуг херек-биле

Хову-Аксының электростанциязының дирекциязы болгаш партия бюрозу коллективке үргүлчүнүң экономиктиг курузун бо чылдың эгезинде ажыктан.

Ооң удуртукчузу — станцияның директору Николай Николаевич Чумаков. Курстуң дыңнакчыларынга ханы уткалыг, практиктиг билигни бээр дээш, кичээлдерни инженерлер, экономистер башкылап, бедик шынарлыг эрттирип турар. Оларның күженнишкини халас эвес. Станцияның ажылдакчылары чедип ап турар билиглерин херек кырында ажыглап, эрткен чылдынга деңнээрге кижи бүрүзүнүң ажылының бүдүрүкчүлүү 10,7 хуу өскен болгаш, станция 1150 тонна хөмүр-дашты камнап алганындан муң киловатт-шактың бот-өртээн 43 рубль турганындан 37 рубльге чедир чиигеткен.

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырып, күүседирибиле коллективтиң кижи бүрүзү бедиткен хүлээлгелиг.

Ам колективтиң мурнунда мыңдыг кол сорулга салдынган. Ийиги кварталда 100 тонна хөмүр-дашты камнап алыр, бүдүрүгениң культуразын, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам ыңай бедидер, элээн каш чогаадыкчы саналдарын бүдүрүлгеге иеп-теренир.

К. КАЛЫНДУУ.

САМЧЫГДАЛДЫ БОЛДУРБАС

Көдээ черлерге садыг четкизин улам ыңай калбартыры, ону амгы үениң негелдеанге дүүштүр организастаары чоннуң амыдырал хандырылгазын эжижидериниң база бир чугула айтырыы болур.

Чыл келген тудум садып алыкчыларның негелдези өзүп, оларның хереглээр бараанларының ассортиментизи көвүдеп кел чыдар. Ынчангаш садыглаашкынның культуразын бедидерин, хандырылганың бо участогунга күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаарын амыдырал негей берген. Бистиң республиканың районнарының хереглекчилер иитилелдериниң хөй кезии көдээниң чурттакчы чонунуң үлетпүр болгаш аъш-чем бараанларынга хереглелин хандырып турар. Чоннуң материалдыг чаагай чоруун бедидериңге ол улуг ужур-дузалыг. Сүт-Хөлдүң ажылчын кооперациязы ырак одарларда малчыннарны хандырарын элээн эжижиткен. Ак, Алаш, Манчүрек, Уру, Шом-Шум, Алдыы, Үстүү Ишкиннер, Соорлар, Шеле, Теректиг дээш совхоз төвүнден 90—100 километр черлерге бараанларны чүгле аът-биле чедирер.

Бергелер туражок, Сүт-Хөлдүң ажылчын кооперациязы 1970 чылда бараан саарылгазын 107 хуу, ооң иштинде үүрмекпеп садар бараанларны 100 хуу, хөй-иитиниң чемненилгезин 117 хуу күүселткен.

Ажылчын кооперациязы — биче эвес коллектив. Ында 121 кижи ажылдап турар. Сат Төтпе кооперация шугумунга 30 ажыг чылда садыглап келген, совет садыгының тергиини—Бора-Тайга садыының эргелекчизи. Январь айның планын ол 110 хуу, февральдың 121 хуу күүселткен. Суг-Аксында ажыгагый магазинниң эргелекчизи Ирина Оолаккай январь айның планын 134 хуу, февральдың 120 хуу күүселткен. Совхоз магазинниң эргелекчизи Шойдуң Оюу база бо чылдың баштайгы ийи айларының планнарын ажыр күүселткен. Хөр-Тайга магазинниң эргелекчизи Ондар Шаңнаан-оол, Ак-Даш магазининде Ондар Оюмаа олар бедик көргүүлерлиг ажылдап турар. Магазиннер болгаш хөй-иитиниң чемненилге черлери часкы сезон үезинде чонну бараан-биле үзүктелиишкин чок хандырар дээш бараанларның курлавырларын тургузуп алган. Ажылчын кооперациязы садыг ажылчыннарының ортузунга политкижизидилгелиг ажылдарны организастаан. Тус-тус коллективтерде хана солуннарны үндүрүп турар. Аңаа садыглаашкынның мурнакчы дуржулгазын чырыдып, четпестерни илередип, шоодуглуг үүлдерни бижип турар. Чугула бараанар чамдык үелерде үзүктели бээр чоруктар тургулаан. Чижээ, янзы-бүрү үстер болгаш чигир безин үстүп тургулаан. Магазиннерде эт-херексел аймаа, стол, сандайлар ховар.

Ажылчын кооперациязының хөй-иити чемненилге черинің болгаш хлеб быжырар черниң ажылында кижи мактаар чүве чок. Столоваяда чемперниң ассортиментизи кызыы, шынары куду. План күүседиринге ол улуг моондак бооп турар. Быжырган хлебтиң шынары куду, дузу ажыг болгулаар. Бүгүлө складтарда барааннар чурум-чыскаал чок, складтарның иштин-даштын бок, довурак тудуп чий берген.

Сүт-Хөлдүң ажылчын кооперациязы 1970 чылда эң-не кошкак ажылдаан. Өре-самчыгдал көвүдээн. Иитизи-биле 104 муң рубльдиг өре-самчыгдалы бар. Ооң иштинде Кошкар 13 муң, Монгуш 35600 рубльди, Кызыл-Тайга магазинге ажылдап турган Манчын-Доржу 1073 рубльди ам-даа төлевээн. Ону төлээр дээш олар сагыш-човавайн турар. Өре-самчыгдалдарны бөлер талазы-биле ажылчын кооперациязының даргазы эш Сонам, суд күүседикчилери болгаш албан-организациялар удуртукчулары кончуг кошкак ажылдап келген. Бо четпестерни чайладыр дээш боттуг хемчеглерни алыры чугула.

С. САНДАН.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң хөй-иитиниң чемненилгезиниң болгаш садыг, коммунал ажыл-агый талазы-биле доктаамал комиссиязының кежигүнү.

Дүктеп, торгудан, хөведен кылган пестерни, трикотаж кылыгларны болгаш уктарны, носкилерни, пальтоларны, плащтарны, хоректээштерни, хереезеннерге болгаш бичии уругларга торгу платьелерни, эр, хереезеннерге болгаш элээди уругларга часкы, чайгы идиктерни, янзы-бүрү ажыл-агый бараанларын садар.

Кондитер кылыгларын, аъш-чем бараанларын база садып ап болур.

Часкы, чайгы сезонда чугула хереглелдиң бараанларын ярмаркага келгеш садып ап болур силер.

Садып алыкчылар! Баштайгы часкы ярмаркаже силерни чалап тур.

Ажылчынның өөрүшкүзү

Улуг-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агый черинің конторазының эжиинде турган хүндүлел самбыразында мурнакчыларның аразында Базак Серенович Маады кичээнгейим хаара тутту.

Ол бүдүрүлгеге Маады 1956 чылдан үаук чок ажылдаан. Коммунист. Ажыл-херек дугайын чугаалажы бээривиске, ол мынча диди:

— Пилорама хирээлери биззээр станоктарны ылап шиңгээдип алгаш, ажылымга мергежидим. Ону ылавылалдыг кылбас болза, хоржок болгай: бир эвес хирээлерни долгаштыр, ыргайтыр салып каар болза, олар үрелип, сыйлып болур.

Биззээн хирээни шалыкшы адырып, ооң орнунга шаптылаңган хирээни быжыглаап, станогун хөделдирип, ол ажылдай берди. Ынчан пилорамщик Николай Боргояков далаштыг кире халып келгеш:

— Базак Серенович, хирээлерде бичии өскерилге болу берди, брустар арай ыргак үүп турар апаарды. Эдип көрүнер — деп, ону чалады.

Базак Серенович улуг, биче дугүүрлерин алгаш, далаштыг үне халып чоруту. Ынчан мээң сагыжымга, аараан кижиге дүрген дуза чедирер дээш далашкан эмчи дугайында бодал кирди. Удаазында пилорама база катап ылдым чок ажылдап, сан дорт брустар шойлүп үүп эгеледи. Эдикчи мастериң, аныяк тудугжунуң арынныарынга өөрүшкү кыптыкты.

Ооң биззээн, таарыштырган хирээлери-биле чеже кубометр тудуг ыяжын дилгениң саналы берге. Ук ыяш үлетпүр ажыл-агый чери республикада мурнакчы коллективтериниң бирээзи, чаа тудугларга хөй тудуг ыяжын дилип берген.

Б. С. Маадының бүдүрүлгеге ажылы чеже-даа чай чок болза, хөй-иити ажылынга ол идепкейлиг киржип келген. Ында профсовилел организациязын каш чыл улаштыр даргалаан, партбюро кежигүнү. Ажылчын эш-өөрүнүң негелде, хомудалдарынга ол дыңнангыр болуп, оларны деткап келген, а коллективи аңаа чоргаарланыр. Ынчаар чурттап, ажылдап чоруурунга хоочун бызаңчы Базак Серенович Маады өөрүп турар.

В. САГАН-ООЛ.

КЫЗЫЛ САДЫГ

1971 чылдың апрель 24-те 11 шактан эгелеп часны ярмарка организастаар.

Бойдус камгалалының Бүгү-россия иитилелиниң бешки съездизи

Апрель 14-те Москвага. Эвилелдер бажыныңа Колонналыг залынга Бойдус камгалалының Бүгү-россия иитилелиниң (БКБН) V съездизи ажыттынган. БКБН-ниң Төп Чөвүлелиниң Президиумунуң даргазы Н. Г. Овсянников отчёт илеткел кылган.

Илеткелчи болгаш санал бергеннер СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин үүлдүргүзүп, бойдусту камгалаар болгаш оон курлавырларын таарымчалыг ажыглаар дугайында партияның сагыш салыышкынын онзалап демдеглээннер.

ССРЭ-ниң болгаш эвилелдешкен республикаларның чер хоойлужудулгазының үндезиннерин, сут хоойлужудулгазының үндезиннерин ажылдап кылгаш, хүлээп алган, ССР Эвилелиниң база РСФСР-ниң Дээди Советтеринде бойдус камгалалының доктаамал комиссияларын тургускан. Ындыг комиссияларны автономнуг республикаларның Дээди Советтери, ажылчы чоннар депутаттарының край, область болгаш хоорай Советтери база тургускулаан.

Бисте хөрзүнүң үрелнишкинден камгалаары, ыяш куржагларын олуртуп, ажаары күрүне сорулгазы апарган деп съездиниң киржикчилери демдеглээн.

АК-КӨК ЭКРАНГА

АПРЕЛЬ 16-ДА
КЫЗЫЛДАН

19.30—Телемедээлер. 19.45—**«Өлүм чок чорукче чагаа»**. Телешин. 20.15—**«СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин — амыдыралга»**. Дамчыдылга. 20.35 — Телемедээлер. 20.45—**«Адрези: Кызылдың телестудиязы»**. Дамчыдылга. 21.30—Чарлалдар, рекламалар. 21.35—23.10—**«Кыстар сүлчээзи»**. Уран-чечен кино.

АГААР

Бөгүн республикага болгаш Кызылга шокар булуттаар, чагбас. Барыын угланыышкынныг хаттың дүргеви секундада 5—10 метр чедер.

Агаарның температураза хүндүс даглыг черлерге 8—13, артканнарынга 3—8, Кызылга 11—13 градус чылыг болур.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

ЭКРАН

АПРЕЛЬ 16-ДА

«НАЙЫРАЛ»: **«Шулбустуң чалчалары»** 0.40, 11.20, 13, 14.40, 16.20, 18, 19.40, 21.20 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Күзелге уткуштур»** 10, **«Кызыл майгын»** (1 болгаш 2-ги киноларр) 14.40, 17.35, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: **Уруглар кино-чуруктар** 9.40, 13.40, **«Хөл дүвүнде ыыжаг»** 11.40, 15.40, **«Бомбиниуп хоругдаттырганнары»** (1 болгаш 2-ги киноларр) 17.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Чиганчгук—Улуг Чыдан»** 15.30, 16.20, 18.10, **«Бо угаазылал чок, угаазылал чок делегей»** (1 болгаш 2-ги киноларр) 20 шактарда.

«ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: **«Маңаашкын»** 18.30, 20.30 шактарда.

«СОВЕТ ТЫВАНЫҢ 10 ЧЫЛЫ» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: **«Чыскаалга таарышпас»** 18.30, 20.20 шактарда.

КОМПЛЕКСТИГ ЭКСПЕДИЦИЯНЫҢ КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: **«Секунда хемчээкчизи»** 18.30, 20.20 шактарда.

«Медтехника» магазин акшазын туда болгаш шилчидилге-биле дараазында үүлдерни садып турар:

1. 36—41 дугаарлыг супинаторлар.

2. 1, 2, 5, 10, 20 мл. хемчээлдиг шприцтерге хереглээр стерилизаторлар.

3. «Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы» деп вымпел.

4. Үүл-бүрү фонендоскоптар.

Магазиннин адрези: Кызыл хоорай, Горная 5. Эртенгинин 9 шактан 18 шакка чедир ажылдаар.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ:

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3, ТЕЛЕФОНЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының болгаш пропаганда киллизиниң 35-24, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал киллизиниң 37-13, культура киллизиниң 23-54, көдээ ажылагый киллизиниң 21-47, үлетпүр киллизиниң 22-64, чаагай база совет тургузуу киллизиниң 41-27, информация киллизиниң 20-60, бухгалтерияның 31-75, корректорларының 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТЫВА АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Тыванын ном үндүрер черинин республика типографиязы (Кызыл, Щетинкин Кравченко кудумчузу, 1.). ТС—00220.

Солун неделяда 6 катап үнер